

# Адыгэ макъ

Голос адыга

## Адыгэ Республикэм и Правительствэ игъэзет



Суратыр А. Гусевым тырихыгъ.

## Тхьаклушынэ Аслъан Ирина Роднинам Iуклагъ

Адыгэ Республикэм и Лышхъуэ Тхьаклушынэ Аслъан УФ-м и Къэралыгъо Думэ идепутатэу, Урысые общественнэ физкультурнэ-спорт организациеу «Урысыем иеджаплэхэр нахъ игъэклотыгъау зыпылъ спорт лъапкхэмкIэ Федерациеу» ипрезидентэу, дунаим щызэлъашIэрэ спортсменкэ цIэрылоу Ирина Роднинам, мы организациеу игъэцIэклIо директорэу Олег Гадючкиным, шIушIэ фондэу «Доступный спорт» зыфилорэм ипрезидентэу, политическэ партиеу «Единэ Россиe» ипроектэу «КIэлэцIыкIу спортом» Къыблэ федеральнэ шъолырымкIэ икоординаторэу, боксымкIэ дунаим ичемпионэу Дмитрий Пирог тыгъуасэ аIуклагъ.

Спортым, физическэ культурэм хэбхыгъэхэр ашIынхэм, еджэплэ спортым зиушомбгъуным, нэмыкI Iофыгъохэм лъэныкъохэр атегушылагъэх. Iоф-тхьабзэм хэлэжыгъэх Адыгеим

ивиче-премьерэу Наталья Широкоев, АР-м гъэсэнэгъэмрэ шIэныгъэмрэкIэ и Министерствэ ипашэу Хъуажэ Аминэт, АР-м физическэ культурэмкIэ ыкIи спортымкIэ и Комитет

итхьаматэу Хъасанэкъо Мурат. АР-м и Лышхъуэ пэублэ псалъэ кышIысэ, республикэм къэлогъэ хьакIэ лъапIэхэм шIуфэс къарихыгъ, спортсмен цIэрылохэу Ирина Роднинам,

Дмитрий Пирог ягъэхьагъэхэм уарыгушхонэу зэрэщытыр хигъэуэфыкIыгъ. Спортымрэ физическэ культурэмрэ хэбхыгъэхэр ялэнхэм фэшI Адыгеим мы аужырэ илээсхэм псэуалъэу щашIыгъэр, щэгъэцIэжыгъэр зэрэбэр кыхигъэщыгъ. Ащ кышIымыуцухэу мы уахтэми спорт объектхэм ягъэпсын зэрэлагъэклIуатэрэр республикэм ипашэ кыIулагъ. Ахэм зэу ащыщ кыхьащт илээсым щэгъэжыгъагъау «Ледовый Дворец» зыфилор ашIынэу рахухьэрэр.

Ирина Роднинам кызырIуагъэмкIэ, ащ фэдэ зы Унэшху нэмылэми Адыгеим ищыкIагъ. Сыда плэмэ ащ епхыгъэ спорт лъапкхэр бэмэ якIас, зызыгъасэ, зипсауныгъэ ыгъэпытэ зышIоигъохэм япчъагъэ макIэп.

— Спорт лъапкэ эффэш-хьафхэмкIэ дунаим, Олимпиадэ джэгунхэм, Урысыем ячемпионхэр тиреспубликэ щапIу-гъэх. Адыгеим ыцIэ чыжъэу зыгъэлугъэ спортсменхэм тарэгушхо, шхъэклафэ афэтэшIы, — кыIулагъ Тхьаклушынэ Аслъан.

Ирина Роднинам кызырэхигъэщыгъэмкIэ, еджэплэ спортым и Дунэе Федерацие 1969-рэ илээсым кышгэгъагъау Iоф ешIэ, ащ ипрограммэхэм тикъэралыгъуи чанэу ахэлажъэ. «Еджэплэ ыкIи студенческэ спортым яклубхэр зэхэщэгъэнхэр» зыфилорэ лъэныкъор УФ-м ихэбзэгъэуцугъэ кыхьагъагъау. Ащ ишапхъэхэм Урысыем иеджаплэхэр тIэклI-тIэклIуэ атыхьанхэу ары ащ кызырэгъэнафэрэр. Сыда ащ кыкIырэр? Гурьт

еджаплэхэм физическэ культурэмкIэ сыхьат тедзэхэр къаратыщтых. Ащ шуагъэу хэлъыр нафэ: кIэлэцIыкIур спорт лъапкэ горэм пылщыт, ны-тыхэр мыгумэкIхэу ясабий еджаплэм къагъэнэн алъэкIыщт. Клуб пэпчэ ежъ цIэ гъэнэфагъэ илэщт.

— КIэлэцIыкIуэхэм сыхьат пчъагъэрэ загъэсэныр къахьы-лъэкIы, ау спортымкIэ зэнэкъо-къухэм ахэлэжъэнхэр агу рехьы. Ары тIлофшIэнкIэ Iэубы-тыплэу тшIын фаер. ЫпшъэкIэ зигугъу къэтшIыгъэ клубхэм язэхэщэн цIыфыбэхэм дырагъэ-штагъ, арышъ, тихоккеист цIэ-рылоу Вячеслав Фетисовыр кIэщакIо зыфэхьугъэ програм-мэр тапэки лъыдгъэклотэным, щылэныгъэм щыпхырыщыгъэным тыналэ тедгъэтыщт, — кыIулагъ Ирина Роднинам.

Спортсменкэ цIэрылор зипэцэ общественнэ организациеу иубилей кыхьащт илээсым хагъэуэфыкIыщт. Ащ кыдыхэлъытагъау еджэплэ спортым ифестиваль Урысыем икыблэ щырагъэклокIынэу агъэнафэ. Адыгеири ащ чанэу хэлэжъэщт.

— Спортым, физическэ культурэм хэбхыгъэхэр ашIынхэм фэлорышIэщт программэхэм тахэлэжъэным, тизепхыныгъэ дгъэпытэным тыфэхъазыр. АщкIэ кыттефэрэр экIэ дгъэцIэщт, — кыIулагъ Тхьаклушынэ Аслъан.

Еджэплэ клубхэм язэхэщэн, тапэки Iоф зэрэздэшIэщтым епхыгъэ пэшлорыгъэщ зэзэгъы-ныгъэм Тхьаклушынэ Аслъанрэ Ирина Роднинамрэ кIэтхьагъэх.

ТХЪАРКЪОХЪО Адам.

## Тонн мини 2,5-м нэсэу...

ГурытымкIэ лъытагъау илээсым кыкIлоцI лы тонн мин 47-м ехъу Адыгеим кышIыдагъэкIы. Ар нахьыбэ шIыгъэныр, нэмыкI субъектхэм, IэкIыбым къарамыщыжъэу, мыщ кышIыдагъэклIырэр дгъэфедэным тыкыфэклIоныр пшъэрыл шхъалэу республикэ пашэхэм зыфагъэуцужыкхэрэм ащыщ. Ащ ишыхьатых АгроБизнесИнкубаторэу Джэдже районим щагъэпсырэри, былымхъулаклэхэу кызызIуахыхэрэри.

Ащ фэдэу, мыгъэ Кошхъэблэ районим ит къутырэу Казенно-Кужорскэм къохэр щалыгъынхэу комплекс кышIы-зэIуахыгъ. Зэдэлэжъэплэ фермер хъызмэтшIаплэу «Машукова» зыфилорэм ипашэхэм нахьыпэклэ щылэгъэ колхозым ихъызмэтшIаплэщтыгъэм ар щагъэпсыгъ ыкIи лъэхъаным диштэу зэтэгъэпсыхьэгъэ къакъыри 6-рэ лэжыгъэ Iыгыплэ-рэ хэхъэх, къохэм арагъэ-шхыщтыр щалэжыныуи чIыгу

гектар минрэ ныкъорэ алыгъ. ХъызмэтшIаплэу мы комплекс зыхахьэрэм ипашэ кызырIуагъэмкIэ, проектым ипхырыщын пстэумкIи сомэ миллион 200-м ехъу пэлухьагъ. Ащ щыщэу сомэ миллион 72-р чIыфэу банкым кыIахыгъ. АщкIэ оборудованиер къащэ-фыгъ, къохэр къалэу Курскэ къырашыгъэх. Къо ныбжыкIэхэу 400 къащэгъахэу алыгъ, джыри 156-рэ охтэ благъэм къащэнэу щыт. Къэклотт илээ-

сым игъэмэфэ уахтэ нэс къоу ялэр мини 6-м нэсынымкIэ а пчъагъэр икъущтэу ары хъыз-мэтшIаплэм ипашэхэм кызыр-алорэр. Непэ комплексым нэб-гырэ 14 щылажъэрэр, зэкIэри ежъ къутырым щыщых, нахъ заушомбгъумэ, джыри цIыфхэр аштэщтых.

АР-м мэкъумэщ хъызмэтым-кIэ и Министерствэ мы комплексым гугъэплэ инхэр зэрэ-рапхыхэрэр кышIыхагъэщыгъ. Зы илээс-илъэситIуагъэ проек-тым кыдылIытэу агъэнэфагъэм нэсыхэмэ, илээсым кыкIлоцI къол килограмм тонн мини 2,5-м нэсэу къатIупщын амал ялэ хъущтэу ары кызыралорэр. Ар лым икъэхьыжынын пылъ хъызмэтшIаплэшхоу ЗАО-у «Киево-Жураки» зыфилорэм кы-дигъэкIырым ызыпланэу мэхъу. Ар мымакIэу ары министр-ствэм зэрэщалытэрэр.

## «Адыгэ макъэм» иныбджэгъу лъапIэхэр!

2016-рэ илээсым иапэрэ илээсныкъо кIэтхэгъу уахтэр макло!

Чъэпыогъум и 15-м кышгэгъагъау и 25-м нэс фэгъэклотэныгъэ зилэ кIэтхэгъур кIошт. Мы уахтэм кыкIлоцI гъэзет кIэтхакIлэр кыелыхыщт:

тхьамафэм 5 кыдэкIырэ гъэзетэу И2161-рэ индекс зилэм сомэ 776-рэ чапыч 87-кIэ;

заом ыкIи IофшIэным иветеранхэм апае И2162-рэ индекс зилэм сомэ 759-рэ чапыч 75-кIэ шъуакIэтхэн шъульэкIыщт.

**Ныбджэгъу лъапIэхэр, мы мэфи  
10-р кызыфэжъугъэфед, шъукIатх  
лъапкэ гъэзетым!**





# Адыгеим и Лышхъэ Мыекъуапэ щыклогъэ зэнэкъокъум судьяу илагъ

**Футбол цыклымкӀэ ыкӀи волейболымкӀэ Къыблэ федеральнэ шӀолъырым ипрокуратурэ илофышӀэхэм ятурнирӀэу Нюрнбергскэ процессыр зыщылагъэр илъэс 70-рэ зэрэхурэм фэгъэхьыгъагъэр спортымкӀэ Унэшхоу Кобл Якъубэ ыцӀэкӀэ зэджагъэхэм щыкӀуагъ.**

Джащ фэдэу хъэкӀэ лӀапӀэхэм ахэтыгъэх Урысыем игенеральнэ прокурор игуадзэу Сергей Воробьевыр, Адыгэ Республикэм ипрокурорӀэу Василий Пословскэр, Къыблэ федеральнэ шӀолъырым исубӀектхэм япрокурорхэр, Къыблэ военнэ шӀолъырым идзэ прокурор, Къыблэ транспорт прокурорым иапэрэ гуадзэ, Урысыем и Къыблэ ихэбзэу хъумэкӀо кӀулыкӀухэм япашӀэхэр.

— Адыгеир шӀолъыр дахэм, зэкӀужхэм ащыщ. Республикэм и Лышхъэрэ ащ илофшӀэгъухэмрӀэ тэ зэфыщытыкӀэ дэгъухэр адытил. Мыщ иоф шыпшӀэнкӀэ гупсэфыгъу, хабзэ зэрэхугъэу, иофхъэбзэшхохэр шызетэхъэх. Къыблэ федеральнэ шӀолъырым ихэбзэу хъумэкӀо кӀулыкӀухэм япашӀэхэм бэмышӀэу зэлукӀэгъу ялагъ, непэ прокуратурэм илофышӀэхэм язэнэкъокъу макӀо. Генеральнэ прокуратурэм ия 3-рэ спартакиадэу Уральскэ федеральнэ шӀолъырым щыкӀощтым ащкӀэ зыфэтэгъэхьа-

зыры, — кыӀуагъ Сергей Воробьевым.



ТхьакӀушынэ Аслъан Урысыем игенеральнэ прокурор игуадзэу Сергей Воробьевым зэрэфӀэзэр рилуагъ мэхъанэшхо зилэ иофхъэбзитӀумэ ахэлӀажьэхэрэр Мыекъуапэ щырагъэблэгъэнхэу амал зэраригъэгъотыгъэм фӀэш. Ащ зэрэхигъэунэ-фыкӀыгъэмкӀэ, Адыгэ кӀэралыгъо университетым спортымкӀэ и Унэшхоу бэмышӀэу кызылӀуахыгъэм щыкӀорэ зэнэкъокъур тиреспубликӀэ хъугъэ-шӀэгъэшхоу щыт.

— Адыгэ Республикэм сыдигъуи спортым мэхъанэшхо щыратыщтыгъ, Олимпиадэхэм чемпион ащыхъугъэхэр, дунаим ичемпионхэр бэу тиреспубликӀэ кыкӀыгъэх. Спорт иофхъабзэхэу Адыгеим щызэрахъэхэрэр мэфӀкӀым фэтэгъадэх. Профессиональнэ спортсменхэр арымырӀэу, нэмыкӀ от-раслэхэм ащылӀажьэ-

рэ цыф кызырыкӀохэр ащ фэдэ зэнэкъокъухэм зэрэхэлӀажьэхэрэр мэфӀкӀыр нахъ кӀагъэдахэ, — кыӀуагъ Адыгэ Республикэм и Лышхъэ.

Мы зэнэкъокъухэм ахэлӀажьагъэх Урысыем и Генеральнэ прокуратурэ, Къыблэ транспорт прокуратурэм, Къыблэ военнэ шӀолъырым идзэ прокуратурэ, Волгоград, Астрахань, Ростов хӀэкӀухэм, Адыгэ Республикэм, КӀалмыкӀым, Краснодар краим япрокуратурэ ялофышӀэхэр.

Бзылъфыгъэ волейболымкӀэ зэнэкъокъухэм ащыщ республикӀэ мэхъанэ зилэ судьяу Адыгеим и Лышхъэу ТхьакӀушынэ

Аслъан зерищагъ. Адыгэ РеспубликэмрӀэ Ростов хӀэкӀумрӀэ япрокуратурэхэм якомандэхэм зэдӀырагъэ зэнэкъокъум хъа-кӀэхэр 2:0-у щатекӀуагъэх.

Футбол цыклымкӀэ ыкӀи бзылъфыгъэ волейболымкӀэ зэнэкъокъухэр сыхъати 6 фӀедизрӀэ кӀуагъэх. Футбол цыклымкӀэ Краснодар краим ипрокуратурэ икомандэ апэрэ чыплӀэр кыкӀыгъыгъ. ЯтӀонэрэ, ящӀенэрэ чыплӀэхэр Ростов хӀэкӀумрӀэ Къыблэ военнэ шӀолъырым идзэ прокуратурэрӀэ якомандэхэм ахыгъэх. Бзылъфыгъэ волейболымкӀэ Ростов кыкӀыгъэхэм апэрэ чыплӀэр, ятӀонэрэ, ящӀенэрэ чыплӀэхэр Волгоград хӀэкӀумрӀэ Адыгэ РеспубликэмрӀэ яспортсменкӀэхэм ахыгъэх.

Республикэм испортсмен цӀэрылӀохэм анэмыкӀэу зэнэкъокъухэм щатекӀуагъэхэм награ-дэхэр аратыжыгъэх Урысыем игенеральнэ прокурор игуадзэу Сергей Воробьевым, Адыгеим и Лышхъэу ТхьакӀушынэ Аслъан, Адыгэ кӀэралыгъо университетым иректорӀэу Хъунэго Рэщидэ.



Зэнэкъокъум икубок волейболымкӀэ Къыблэ федеральнэ шӀолъырым ибзылъфыгъэ командэ зэхэугъоягъэ ратыгъ. Адыгеим и Лышхъэ ыцӀэкӀэ призхэр Урысые Федерацием и Генеральнэ прокуратурэ икомандэ фагъэшшоагъэх.

Урысыем игенеральнэ прокурор игуадзэу Сергей Воробьевым республикэм и Лышхъэу ТхьакӀушынэ Аслъан зэрэфӀэзэр кырилуагъ ыкӀи иофхъабзэм изэхӀэцэн зэрэхэлӀажьагъэм пае кубок кыри-тыгъ.

Зэнэкъокъухэм ахэлӀажьагъэхэмрӀэ ахэм яхъа-кӀэхэмрӀэ нэужым концерт кӀафатыгъ.



Сурэтхэр А. Гусевым тырихыгъэх.



# Чъэпыогъум и 20-р — статистикэм и Дунэе маф Хэхъоныгъэшлукхэр шыгъэнхэм фэшл

ООН-м и Статистическэ комиссие 2010-рэ илъэсым илэгъэ я 41-рэ сессиим ышлыгъэ унашъомкӀэ чъэпыогъум и 20-р статистикэм и Дунэе мафэу агъэнэфагъ.



Дунэе экономикэхэм язэ-дэлэжьэныгъэкӀэ статистикэр универсальнэ бзэу щыт. Урысые Федерацием статистическэ учетыр щызэхэщэгъэным фэшл ищыкӀэгъэ законодательнэ базэр мы лъэхъаным икӀу фэдизэу агъэхъазырыгъ.

Хэхъоныгъэшлукхэр шышлыгъэхэ кӀэралыгъохэм статистическэ методологиимкӀэ анахь шъхьалэу ашагъэнэфагъ лъэныкъо гъэнэфагъэхэмкӀэ уплъэкӀунхэр зэхэщэгъэнхэр. 2011-рэ илъэсым кышчыублагъэу Урысыеми а лъэныкъом хэхъоныгъэхэр щышлыхэу ыублагъ.

Мы лъэхъаным Адыгеястатим кӀэхэу уплъэкӀунипшӀ ышлыгъах. Цыфхэу зэдгъэшагъэхэм нахьыбэрэ агъэфедэрэ гъомылапхъэхэр зыфэдэхэр, ячэщымэфэ пӀалъэ зэрагъэфедэрэ шыкӀэр, япсауныгъэкӀэ мэхъэнэ гъэнэфагъэ зилэ лъэныкъоу язекӀокӀэ-шыкӀэ факторхэр, сабыйхэр кӀэгъэхъу-гъэнхэмкӀэ гухэлъхэу ялэхэр,

цыфхэм фэдэу кӀалэкӀахэрэр зыфэдизыр, ящылэкӀэ амалхэм язытет, лӀофшӀэнэу зыпылхэр, нэмыкӀ хэгъэгухэм кӀарыкӀыгъэхэм акӀуачӀэ зэрагъэфедэрэ шыкӀэр, информационно-коммуникационнэ шыкӀэхэр унэгъо хызмэтым зэрэрахьылӀэхэр, нэмыкӀэу кӀэплон хъумэ, цыфхэм яуахътэ зэрагъаӀорэр. Мы илъэсым Адыгеястатим уплъэкӀуни 3-у зэхичӀэнэу щытыгъэхэм ащыщэу зыр тшӀыгъах. Ар зыфэгъэхьыгъэр зэпыу фэмыхъоу гъэсэнэгъэ зэгъэгъотыгъэным цыфхэр зэрэхэлажъэхэр ары. ЗэкӀэ уплъэкӀунхэу зэхэтщэштхэм кӀагъэлъэгъуагъэхэр зэфэхьысыжыгъэхэу илъэсым ыкӀэхэм адэжъ кӀыхэтэуытыштых.

Предпринимательствэ цыкӀлум ыкӀи гурытым лӀофшӀэн зэрэзэхэщэгъэм ехьылӀэгъэ федеральнэ уплъэкӀунхэу зэкӀэри кы-зэлъызыубытыхэрэр 2016-рэ илъэсым зэхэщэштхы. Ахэм кӀагъэлъэгъуагъэхэр агъэфедэ-

щтых Урысые Федерацием исубъектхэм ягъэцӀэкӀэкӀо хабзэ ыкӀи апшӀэрэ лӀанатӀэ зезыхъэхэрэм лӀофшӀакӀэ уасэ фэшлыгъэным фэшл.

Джащ фэдэу 2016-рэ илъэсым щылӀэшт Урысые мэкъумэщ кӀэтхыкӀыжыым изыфэгъэхъазырын ыкӀи изэхэщэн яхьылӀэ лӀофшӀэныбэ Адыгеястатим мы лъэхъаным зэшлукхы.

«Статистикэр обществэмкӀэ шлуагъэ илэу щыт» зыфилорэр зыгъэнэфэрэ концепциер гъэцӀэкӀэжыным тегъэпсыкӀыгъэу тилофшӀэн зэрэзэхэщэштхым тшӀыпкӀэу тыпыл. Джащ фэдэу хэбзэгъэуцугъэм зэригъэнафэрэм тетэу тилофшӀэн нахь зэлукхыгъэу гъэпсыгъэным илофгыгъохэр зетэхъх.

**КУРЖЬО  
Светлан.**

Адыгеястатим ипаш.

## ШэкӀогъум и 1-м кыщегъэжыагъэу...

Общероссийскэ «Народнэ фронтым» ипроектэу «Карта жизни» зыфилорэр мы илъэсым ишэкӀогъу мазэ кыщегъэжыагъэу зэрэ Урысыеу лӀоф щышӀэу ригъэжъэшт. А проектыр щылӀэнэу зыхьугъэр Урысыем и ГИБДД исайт зэкӀэ УФ-м исубъектхэм ащыхъурэ гъогу хъугъэ-шлагъэхэр, яадресхэр хэтхэу, кытэу зеублэр ары. Мы илъэсым ибэдзэогъу мазэ проектым илофшӀэн хэгъэгум исубъекти 4-мэ ащыригъэжыагъ. Ахэр Ростов хэкур, Калужскэ, Курганскэ, Пермскэ крайхэр арых.

— Джы ГИБДД-м гъогу хъугъэ-шлагъэхэр шъхъэихыгъэу кыгъэлъагъохэ хъугъэмэ, тапэкӀэ тылӀыкӀотэн тлӀэкӀышт, — ело «Народнэ фронтым» игупчэу «Народнэ эксперти-зэр» зыфилорэм ипашэу Николай Николаевым. — Тэ пшӀэ-рылӀэу тилэр Урысыем ичӀыплӀэхэу анахьыбэрэ машинэхэр зыщызэутӀэкӀыхэу, цыфхэр зыщыхэкӀуадэхэрэр дгъэунэфын-хэш, а субьектхэм япашэхэм ахэм аналэ атырядгъэдзэ-ныр ыкӀи щыкӀагъэр дагъэзыжыныр ары. Тэ тичыхъэ телъ мы лӀофыгъом общественностыр хэлажъэмэ, ар нахь псынӀкӀэу зэшлукхыгъэ зэрэхъуштым.

Мы лӀофыгъоу цыфхэм тхьамыкӀагъо кӀафэзыхьырэр псынӀкӀэу зэшлукхыгъэн фае. Ащ фэгъэхьыгъэу УФ-м и Президент «имайскэ указхэм» нафэу кӀащылӀагъ. Арэу щытми, икӀыгъэ илъэ-сым Урысыем ичӀыплӀэ 42-мэ хъугъэ-шлагъэу цыфхэр зы-хэкӀуадэхэрэр нахьыбэ ащыхъугъ. Ары «Народнэ фронтыр» кӀэцӀакӀо фэхъуи, гъогу чыплӀэ шынагъохэм якартэхэр зэ-хагъэуцонхэу, ахэм «Карта жизни» аралонэу зыкӀырахъухьагъэр.

«Народнэ фронтым» ипроект шагъэгъозагъ кӀэралыгъом ипашэ. Мы илъэсым ижъоныгуаӀкӀэ и 7-м хэгъэгум исоциальнэ-экономикэ хэхъоныгъэкӀэ пшӀэрылӀхэр зэрагъэцӀаӀхэрэм фэгъэхьыгъэ зэхэсыгъоу шылагъэм Президентэу Путиным мы лӀофыгъомкӀэ «Народнэ фронтым» илӀыкӀохэм зыфагъэ-загъ ыкӀи кӀэралыгъом ипашэ а лъэныкъомкӀэ ищыкӀэгъэ унашъохэр ышлыгъэх.

**Общероссийскэ «Народнэ фронтым» ипресс-кӀулыкӀу.**

# Бжыхъэм кызыдихьыгъэ законькӀэхэр

Федеральнэ законькӀэхэм ащыщхэм чъэпыогъу мазэр кызыехъэм кӀуачӀэ ялэ хъугъэ. Ахэм цыфым ипсауныгъи имылькуи кӀаухъумэн, кызыэтырагъэнэн фэдэу гугъаплэ къаты, щыӀэныгъэр кӀагъэпсынӀкӀэныр пшӀэрылӀ шъхъалэу зыфагъэуцужыгъэу законихъухъэхэм аштагъэх. Ахэм ащыщхэм ягугъу кӀэтшӀымэ тшӀоигъуагъ.

## Истыхъагъэу альытэмэ...

Апэрэу зигугъу кӀэтшӀыштыр физическэ лицом истыхъанэу альытэнэу зэрэхъугъэм (банкротство физических лиц) фэгъэхьыгъэр ары. Илъэсыбэрэ мы законом тегушылагъэх, джы мыгъ нылӀэп заштагъэр. Законом кызыэрэ-дилъытэрэмкӀэ, цыфым чыфэу телъыр сомэ мин 500-м нахь мымакӀэу ыкӀи мазэм ытын фаеу кӀагъэнэфагъэр мзэи 3-м ехъугъэу ымытышъумэ, банкрот хъугъэу жыкумым ылытэн ылъэкӀышт. Илоф зэхэфау, банкрот хъугъэу залытӀэкӀэ, имыльку зэкӀэ лӀахыныш, ащэшт, цыфым анахь ищыкӀагъэхэм ахахъэхэрэр ары кыфагъэнэштхэр. Ащ нэужым чыфэ кӀэзытыгъагъэмкӀэ зыпары пшӀэрылӀ илӀэжыштӀэп. Ар хэкӀыплӀэ мыдэй фэдэу апэрэмкӀэ кып-щэхъу, ау нахь игъэкӀотыгъэу зэбгъа-шӀэмэ, лӀоф псынӀкӀэ дэдэу щытӀэп. Физическэ лицор истыхъагъэу альы-тэным пае ар кӀэзыушыхъатэу кыгъэлъэгъон фаеу законом кышчыдӀэлы-тагъэхэр гъэцӀэкӀэгъошлукхэп. Етлани цыфыр банкрот хъугъэу залытӀэкӀэ, илъэси 3-м кыкӀлоцӀ пӀэцӀэ лӀанатӀэм лутын фитыштӀэп, лӀэкӀыбым зэпырагъэ-кӀыштӀэп ыкӀи илъэси 5-м кыкӀлоцӀ бан-кхэм чыфэ кыратыжыштӀэп. Ипоте-кэр зыгъэлси псэупӀэхэр кӀэзыщэфыгъэ-хэм ахэр алахыжыштых.

Имылькуи лӀамыхъу ыкӀи икредит лӀофхэр зӀымыхъэхэу нэмыкӀ хэкӀыжы-

плӀи законом кыдӀелъытэ. Ар рест-руктуризацияр ары. Нахь кызыэркӀоу кӀэплон хъумэ, чыфэр кӀэзытыгъэм гурыломэ, ежыркӀэ нахь лӀэшлэх зэрэхъуштым тетэу чыфэм ригъэгъэз-жыын амал кыритышт. Ащ пае чыфэр зытелъым мыльку кӀэкӀуаплэ зэрилэр кыушыхъатын ыкӀи илъэси 3 нахьы-бэрэ пэмылӀэу чыфэр кызыэритыжышт шыкӀэу ежыркӀэ нахь лӀэшлэхыр кыгъэлъэгъон фае.

## Тутын ушчешъоштыр...

Тутын ушчешъошт чыплӀэхэм афэгъэ-хыгъэу нахьыпӀэкӀэ кыдӀэкӀыгъэ за-коном фӀэтэрыбэ хъурэ унэхэм яподъ-ездхэм тутын ушчешъон уфимытэу кышчӀо. Тутынашъохэм ащ фэдэ фи-тыныгъэ ялӀэным пае гъунэгъухэр зэхэ-гушылӀэжыынхэш, кӀэзэгъынхэ фае. Джы тутын ешъоным фэгъэхьыгъэ законькӀэу чъэпыогъум и 1-м кышчыублагъэу кӀуачӀэ зилӀэм кызыэрэдилъытэрэмкӀэ, гъунэгъухэм фитыныгъэ кӀатыгъэми, подъездым ичӀыплӀэу тутын зычешъо-штхэм стафэр зэрагъэтэкъоштыр, машом зыкӀыштӀэмэ, зэрэбгъэкӀосэжыштыр щытынхэ ыкӀи жыы шлоир икӀынэу, кӀабзэр кыхъанэу гъэпсыгъэн фае.

Унэм чӀэсхэр зэхэгъушӀэжыхэу, подъездым тутын чешъонхэу зедамыш-тагъэмэ, тутын уешъоу узалӀэгъукӀэ, участковэ полицием е псэупӀэ инс-пекцием макъэ рагъэлунэу фитыныгъэ ял ыкӀи ащ тазырэу сомэ 500-м кы-



шыублагъэу 1500-м нэсэу пыл. Унэм чӀэсхэм зедаштагъэу, подъездым ту-тын ушчешъон уфитэу, ау законькӀэм кыдӀылытӀэхэрэр а чыплӀэм щымыгъэ-псыгъэхэмэ, тутынашъом имызакъоу, управляющэ компаниими тазыр сомэ мин 50 — 80-рэ тыралъхъан альӀэкӀышт.

## Шынагъоу хэлъыри кӀалон фае

Ахъэхэм япхыгъэ фӀэло-фашӀэхэр зыгъэцӀаӀхэрэм ярекламэхэм афэгъэ-хыгъэ законькӀэм кызыэрэдилъытэ-рэмкӀэ, миллионхэр кӀэблӀэжыынхэм кӀын хэмылӀэу зылохэрэм цыфым ежы имыльку чинӀэным ишынагъо зэрэщыӀэри кыдагъэлъэгъон, апэрапшӀэу шапхъэхэр икӀоу зэригъэшӀэнхэу зэрэщытыр кы-хагъэщын фае.

ЗаконькӀэу мы мазэм кызыдихьы-гъэхэм ащыщэу анахъэу цыфхэр зы-гъэгумӀэкӀыгъэхэр ыкӀи нахьыбэу зы-тегушылӀэхэрэр банкротым фэгъэхьыгъэр ары. Сыда плӀэмэ банкым чыфэ кыӀызымыхыгъэу непэ щылэр бӀэп. Кредитнэ историэхэмкӀэ ЛъапкӀэ бю-ром кызыэритырэмкӀэ, Урысыем сомэ

мин 500 нахьыбэ банкым кыӀыхыгъэ чыфэ телъэу ыкӀи мӀэфэ 90-м кӀэхъу-гъэу мазэм ытынэу фагъэнэфагъэр ымы-тышъугъэу нӀбгырэ мин 450-м ехъу ис. Ахэм ащыщэу нӀбгырэ мин 40-мэ ипотека агъэлси, псэупӀэхэр зэрагъэгъотыгъэх. НэмыкӀ лӀофхэм апае банк-хэм чыфэ кӀаӀызыхыгъэхэри ахэтыхэмэ, нӀбгырэ мин 600 фӀэдиз ащ фэдэу зымытыжыы-шлукхэрэр зэрэхъухэрэр. Мые-кӀуапэ щыпсэоу нӀбгырэ за-улэмэ гушылӀэгъу тызафӀэхъум мары кыталуагъэхэр:

## Хь. Зарем, ипотека ыгъэлси, псэупӀэ ышэ- фыгъ:

— ПсэупӀэ гъэнэфагъэ силэ зэрэхъугъэм сегъэгъушӀо, ау игъом сымытышъоу кӀын сы-хэт. Арэу щытми, мы за-коньыр кызыдӀэнэу сышы-гугъырӀэп, сыда плӀэмэ судым уилоф изытет кышчыушы-хъатыгъуае хъушт.

## Б. Рустам, ипотекакӀэ унэ зы- щэфыгъэхэм ащыш:

— Игъом сымытыгъэу непэ чыфэ стельӀэп, ау уахътэр лыкӀуатэ кӀэ-си нахь тыжыгъуае мӀэхъу. Чыфэ стемьлӀыи, мы законом сежагъ, ау сызэрэхӀэплӀагъэмкӀэ, ушыгъынуу щы-тӀэп. Судым кышчыушыхъатышъуштӀэп игъом зыфэмытышъурэр. Банкхэм яфедэ пае нахь мы законыр, цыфхэм лӀыплӀэгъу афӀэхъуштӀэп. Етлани а пӀэцӀэ лӀанатӀэр плыгъын уфимытэу кызыэрэщылорэр щӀэн дӀэд. Хэта ащ фэдэ лӀанатӀэ лутэу ипо-текӀэкӀэ унэ зычӀэфырэр?

## Г. Нурыет, банкым чыфэ кыӀыхыгъэу етыжы:

— ШыпкӀэр плӀоштмэ, сӀэ чыплӀэ кӀын сифагъэу, банк зытӀумэ кӀаӀысхын фаеу хъугъэ. НахьыпӀэкӀэ игъом ма-зэм кысфагъэнэфагъэр изгъахъщыгъ, ау мы илъэсым ар сфӀэгъэхъурӀэп. Гу-хӀкӀыми, сӀэц фэдэу щылэр бӀэдӀдэ хъугъэ. ЗаконькӀэм сицыхъэшхо телъӀэп, ау ар кызышъхъапӀэни кӀэхъун.

**ХьУТ НэфсӀэт.**





# Пэщэ дэгъугъ, лофышлэ чаныгъ

**Зигугъу къэсшымы сшоигъор Теуцожь районым щызэлъашлэрэ цыф. Ар Хъут Рэщыд Хъаджымосэ ыкъор ары. Ащ илъэсыбэм къыклоцлэ клэлэегъаджэу лоф ышлагъ, пэщэ лэнатлэри фэлэзэу зэрихьагъ. Зэклэмкли зэфэшхьаф къулыкхуэр зэблихуэхэзэ, илъэс 47-м ехьурэ хьалэлэу Рэщыдэ лэжыагъ. Джы къызнэсыгъэми, ыныбжы илъэс 75-рэ шлэхуэ хьуштми, зышхьамысыжыэу лоф ешлэ.**

ядэгъэзыжыны хэлэжыагъ. «Теуцожь районым ицыф гъэшлуагъ» зыфилорэ цлэ лъаплэр 2008-рэ илъэсым къыфагъэ-шъошагъ.

Рэщыдэ илъэсыбэм Пшыкъуыхьаблэ дэт еджаплэм ипэцагъ, я XXIV-рэ партийнэ зэфэсым ыцлэклэ щыт колхозым ипартком исекретарыгъ, КПСС-м и Теуцожь райком зэхэщэн лофымклэ иотдел ипэцагъ, Теуцожь районым идепутатхэм я Совет итхьамэтагъ, Краснодар краим ихьызмэтшлалэхэм ащылэжыагъ, Краснодар и Карасунскэ район иадминистрация игуадзэу лоф ышлагъ.

1940-рэ илъэсым Теуцожь районымклэ къуаджэу Нэчэрэзые Рэщыдэ къыщыхуыгъ. 1958-рэ илъэсым гурыт еджаплэр

дэгъоу къыухыгъ. А илъэс дэдэм дзэ къулыкхуэр ыхьынэу Германием ащэ. Клэлэ ныбжыкълэм илофхэр чанэу зэригъэцаклэхэрэм пае партием аштэ. Бащэ темышлэу зыхэфэгъэ танковэ батальоным икомсомольскэ организации исекретарэу хадзы. Ыкълуачлэ къызэрихьэу, ишыпкъэу ипшъэрылхэр клалэм егъэцаклэх.

Дзэм къызеклыжыым, комсомолым ирайком инструкторэу аштэ. Клэлэ ныбжыкълэм мыщ дэгъоу зыккыщегъэ-лъагъо. 1962-рэ илъэсым Краснодар дэт клэлэегъэджэ институтым члэхьэ. Тарихьымклэ ригъэджэнхуэ сэнэхьат зызэригъэгъотыклэ, Нэчэрэзые дэт еджаплэм къегъэзэжы. Мыщ завучэу

лоф щешлэ. Нэужым Пшыкъуыхьаблэ дэт гурыт еджаплэм илъэси 4-рэ ипэцагъ. А еджаплэм ыуж ыпшъэклэ зыцлэ къетлогъэ лофшлалэхэм ащэлажэ.

Рэщыдэрэ ишхьэгъусэу Сарэрэ (идунай ыхьожьыгъэш, Тхьэм джэнэтыр къырет) зэгурылохуэ зэдэпсэгъэх, пшъэ-шыйтлэу зэдаплугъ. Нахьыжыэу Тэмарэ тарихь шлэныгъэхэмклэ кандидат, Мыекъуапэ щэпсэу, Ларисэ дэгъу дэдэу Краснодар дэт университетым экономикэмклэ ифакультет къыухыгъэу лоф ешлэ.

Рэщыдэ игуапэу ыгу къэкълэжыкхы езыгъэджагъэхуэ Шэуджэн Екьутэклэ, Джамырзэ Хьисэ, ахэр ищысэтэхыплэхуэ зэрэщытыгъэхэр игуапэу къыхегъэщы. Хъут Рэщыдэ непэ игъэрет илъэу, иакъыл зэтэтэу мэпсэу, ар шыкурышху.

Пэщэ лэнатлэр Рэщыдэ егъэцэкълэфэ цыфэу къеоплагъэр бэ. Ахэм ащыщэу ишлуагъэ зэригъэклэгыэри маклэп, ыгу зымы хигъэклэгыэп.

Рэщыдэ непэ анахь ыгъэлъаплэу уасэ зыфишлэрэр икъоджэгъухуэ Нэчэрэзые дэхэм къагъэплагъуи «Теуцожь районым ицыф гъэшлуагъ» зыфилорэ щытхьуцлэу къыфагъэшъошагъэр ары.

Мы мафэхэм Хъут Рэщыдэ ыныбжы илъэс 75-рэ хьушт. Ащ ехьулэу сыфэгъушлэ ыкли игъашлэ клыхьэу, псауныгъэ пытэ илэу исабыхьэм адэтхьэ-нэу сыфэлъало.

**КЪЭДЭ Мухьдин.**

Адыгэкъал.

## ТИЗЭДЭГУЩЫНЭГЪУХЭР



## ГУТИЭ Санят:

# «Радиор сиунэгъо клоцлым фэд, сыщэгупсэфы»

«лофыр зикласэр, цыфхэм шлу альэгъу» — ело адыгэ гущылэжыым. Ар фэгъэхьыгъэ дэд непэ зигугъу къэсшышт Санят.

**— Санят, къедгъэжыэн журналистикэм зыфэбгъэзэнэу зэрэхьугъэмклэ. Хэта е сыда мы лофыр анахьэу угу резыгъэхьыгъэр?**

— Къоджэ еджаплэм сыщеджэщтыгъ, радиор лъэшэу сиклэсагъ. А лъэхьаным адыгэ унагъо пэпчъ радиом ымаккэ итыгъ, къэтынхэри бэу зэфэшхьафхуэ щытыгъэх. Сыгу рыхьыштыгъ седэлуныр, радиом лоф щысшлэным сиклэхьопсыщтыгъ сэр-сэрэу.

Институтри къэсыухыгъагъ, Хьатикъуае клэлэегъаджэу лоф щысшлэщтыгъ радиом цыф ящыклагъэ зэхъум. Ащ дэжыым мыщ иадыгэ къэтынхэм афэгъэзэгъагъэр Къуекъо Налбый. Усэхэр есхьылагъэхуэ, сызэрэтхэрэр ешлэти, ыгу сыккэлыгъ. Сэ къыздеджэгъэ Тэу Нуриет радиом лоф щысшлэщтыгъ, ныбжыкълэ къэтынхэм афэгъэзагъэу, макъэ къысигъэлэуи сыкълуагъ, джар илухьаклэу мэкъуогъум, 1986-рэ илъэсым, радиом сылхьагъ.

**— Зеогъэжыаклэм апэрэ лъэбкъухэр пшынхэмклэ зышлуагъэ къыоклыгъэр?**

— Адыгэ гъэзетым, радиом сыгу афаклоу зэрэщытыгъэр къысшхьапэжыгъ. Ауми, ор-орэу а лофыр зэшлэпхын фаеу зыхьуклэ, узыкълэрыплэныи, узэупчылэныи ищыклагъ. Лэпылэгъури огъоты. «Есыклэ ебгъашлэ пшлэогъомэ, псым хэбдзэн фае» — ало. Арыш, лофыр уублэу, зэ узыпыуцоклэ, уесышт. Апэрэ илъэсым выпускаюущэу лоф сшлагъэ, етланэ ныбжыкълэ къэтынхэм сафагъази, ахэр зэрэслэпкэлэу сшлэхуэ сыублагъэ. Сыздэклощтыми, сыналэ зытесыдзэщтыми, гумэкълыгъо лофыгом идэгъэзыжыын сызэрэлпылпэщтми гу лъысыгъэ-

тагъ Налбый, ишлуагъэ къысигъэклыгъ. Мы отделым илъэситло сыщылагъ. «Къэбархэр» зегъэушъомбгъугъэ-игъэклотыгъэу ашлыгъагъэх. Джащыгъум ащ сыккэжыгъ, нэбгырищэу — сэры, Къонэ Гошпакъ, отделымклэ пашэу Лъэпцлэрышэ Къунчыккыу — лоф зэдэтэшлэ. Къэбарыр клэклэу, купклэ илэу бгъэпсын зэрэфар, гущылэм имэхьанэ къэсыубытынэу сэгъыгъэлагъэр Къунчыккыу ары. Непэ зыгорэ журналистикэм щысшлэшъумэ, къыщыздэхьугъэмэ, ар зыхьатырыр Лъэпцлэрышэ Къунчыккыу сэлъытэ.

**— Унапэрэ къэтын угу къэкълэжыа, хэта (сыда) зыфэгъэхьыгъагъэр?**

— Сианпэрэ къэтын къоджэ почта-льон горэм фэгъэхьыгъагъ, зарисовкэ шьуашэ илагъ. «Хьугъэ» алуи, къатыгъ. Сэри сипопагъэ.

**— Радиом илофшлэн псынклэу ухэгъозагъа?**

— Силофшлэн къысфэкълэныгъэп, сшлогъэшлэгъоныгъ, лоф зэфэшхьафэу щызеклоу члэхьэр зэзгъэшлэнхуэ хьугъэ.

**— Сыда орклэ мы лофыр лэрфэгъу зышлыгъэр?**

— Лофыр лэрфэгъу къысфэзышлыгъэхэр силофшлэгъухэр ары. Узэупчылэныи, къыозылыни лутыгъ ыкли лут.

**— Уилофшлэн епхыгъэ гукъэкълэжы фабэхэр уилэха, кыгъалаба?**

— Сыкъэзыштэгъагъэр а уахьтэм Адыгэ радиом итхьамэтагъэу Чэсэбий Вячеслав. Сэ илъэс 25-рэ сыныбжыгъ, ныбжыкълэ гу плырыгъуагъ. Радиор сиунэгъо клоцлым фэдэу къысщыгъэхуыгъ, сшлогупсэфыгъ, Чэсэбий лъэшэу гу къабзэу, цыфышлуыгъ.

Тшлэрэ лофым тыккыгъэгъушлуштыгъ, зэклэ дэгъу заклэу тшлэрэм фэдэу.

**— Уицлыф шлыкклэ усыд фэда, урэхьата, упсынклэ?**

— Сырэхьатэу сызэпплыжыкхы. Ау силофшлэгъухэм зэралорэмклэ, лофым фэгъэхьыгъэ зыхьуклэ, сыпсынклэ, сэгумэкълэ, сшлэрэм ишыпкъаплэ сынэсы сшлэогъу.

**— Уиусэн-тхэнрэ уилофшлэнрэ сыдэуштыгъу зэхьулэхэра?**

— Силофшлэн зыкъэзгъотынымклэ, дунээпплыкклэ хэхыгъэ силэ хьунымклэ ишлуагъэ къысэкълэыгъ. Узылулэхуэ плъэгъурэ цыфхэм къалуатэхэрэм бэба нэм къыклагъэуцоу, гум къыщагъэушхэр. Арыш, силофшлэн ишлуагъэ къысэмыккыгъэмэ, иягъэ къысэкълэыгъэп. Зыр зым кырегъэкъужы.

**— Джыдэдэм сыда узыфэгъэзагъэр?**

— Адыгабзэкклэ «къэбархэм» яотдел сырилофышлэ, къэбарышлухэр бэу тилэнхэм сыналэ тет.

**— Журналистикэмклэ анахь шэн шхьалэу сыда хьурэр?**

— Цыфэу узылулэрэм угурылон плъэкълэныр ары.

**— Сыда уилофшлэн анахь клэзыгъэкълэрыр, лъызыгъэ-кълуатэрэр?**

— Тэ лоф зэдэзышлэхэрэм тызэрэзэгъурылоу, тызэрэзэгъугъэмкълэрыр ары.

**— Тхьауегъэпсэу, Санят, уахьтэ кыыхэпхи гущылэгъу укызыэрэтфэхьугъэмклэ. Тигуапэу щытхьуцлэ лъаплэу къыуатыгъэмклэ тыпфэгъушлэ. Уиклэсэ журналистикэм бэрэ лоф щыпшлэнэу, уигъэхьагъэхэм ахэхьонэу, псауныгъэ уилэнэу тыпфэлъало.**

**МАМЫРЫКЪО Нуриет.**

# Березовоим ыцлэ фаусыгъ

**Инэм гурыт еджаплэу N 2-р Тэхьутэмькыое районымкӀэ анахьыжмэ ащыщ, кызызэуахыгъэр 1930-рэ илъэсыр ары. Мы еджаплэр тыжын медалькӀэ кыухыгъ Советскэ Союзым и Лыхужьэу, летчик-космонавтэу Березовой Анатолий Николай ыкъом 1959-рэ илъэсым. 1982-рэ илъэсым жьоныгуакил и 13-м кыщегъэжыагъэу тыгъэгъэзэ мазэм нэс полковникэу Березовоим Валентин Лебедевыр игъусэу космосым щылагъэх.**

Березовоир шӀэныгъэ-уплъэ-кӀун зэхэтэу «Союз Т-5» — «Салют 7»-м иэкипаж икомандирыгъ, Валентин Лебедевыр бортинженерыгъ. Чэщ-мэфэ 211-рэ космосым щылагъэх, алъэхъанымкӀэ ар гъэхъэгъэ гъунэпкъакӀэу щытыгъ. Гъэхъэгъэ инхэр космосым зэрэци-шыгъэхэм, ипшӀэрылхэр зэ-рифэшъуашэу зэригъэцӀагъэ-хэм апае лыхужьыгъэу ащкӀэ кыхэфагъэхэр кыдалытэхы, Анатолий Березовоим Советскэ Союзым и ЛыхужьыцӀэ фагъэшъошагъ, Лениным иорденрэ медалэу «Дышъэ Жъуа-гъомрэ» кыратыгъэх. Мы илъэ-сым космонавтикем и Мафэ ехъуллэу поселкэу Инэм игу-рыт еджаплэу N 2-м летчик-космонавтым ыцлэ фаусыгъ. Мемориальнэ пхъэмбгъоу лыхужьым ыцлэ зытетхагъэр ыужкӀэ еджаплэм ичӀэхъагъу

ралулӀынэу зэдаштэгъагъ. А лофтхъабзэр еджаплэм бэмышлэу цагъэцӀагъ. Ащ фэгъэхыгъэ зэхэхъэм хэлэжыагъэх Тэхьутэмькыое район администрацием ипащэ иапэрэ гуадзэу Ярахмедов Ярахмед, народнэ депутатхэм ярайон Совет итхъаматэу Хьатитэ Алы, еджаплэу N 2-р кызыуахыгъэ Къэлэку-тэкъо Казбек, къэлэ гъэпсыкӀэ зилэ поселкэу Инэм тӀысыплэм ипащэу Хьоткъо Хьызыр, клас-сым Березовоим дисыгъэу Валентин Медведевыр, космо-навтым ышӀпхъоу Лариса Березоваяр, кӀэлэегъаджэхэр. Анатолий Березовоир еджа-плэр кызыуахыгъэхэу зэрыгу-шхорэмэ ащыщ. Еджаплэр кы-зызэуахыгъэм илъэс 85-рэ тешлагъ, тарихышхо пылъ. Кы-чӀэкӀыгъэхэм ащыщхэу нэгы-рибгъу наукэ зэфэшъхъаф-хэмкӀэ докторых, наукэхэмкӀэ

кандидатхэу нэгырэ 30, зас-луженнэ кӀэлэегъаджэхэу 5, Урысыем изаслуженнэ врач-хэу 2, офицерхэу нэгырэ 200, спортсменыбэ, ахэм ахэтых Урысыем ыкӀи Европэм ячем-пионхэр. Анатолий Березово-ир еджаплэм ианахь еджэкӀо дэгъумэ ащыщыгъ, чаныгъэ хэ-лъэу зэкӀэ лофтхъабзэхэм ахэ-лажъэщтыгъ. КӀэлэ гъэтӀылы-гъэу, ныбджэгъу дэгъоу шы-тыгъ. Мемориальнэ пхъэмбгъур еджаплэм ичӀэхъагъу ралулӀыным фэгъэхыгъэ лофтхъабзэм хэ-лэжъэнхэу кызызӀукӀагъэхэу космонавтыр зышӀэщтыгъэхэм ащ игупцӀэнагъэ, шыпкъэныгъэ, зэфэныгъэ зэрэхэлъыгъэр къа-лоагъ. Урысыем космонавти-кэмкӀэ и Федерацие ипрези-дент игуадзэу лоф ышлагъ. Анатолий илъэс 73-м ыныбжэ итэу Москва лоф шишӀэзэ, идунай ыхъожьыгъ.

лофтхъабзэр зырагъажьэм, апэ гущылэр ратыгъ гурыт еджаплэу N 2-м идиректорэу Барцо Сарэ.

— ИлъэсыкӀэ еджэгъум иапэ-рэ мафэ мемориальнэ пхъэм-бгъур еджаплэм идэпкъ етӀу-лынэу тӀогъагъэ, ау лоф зэ-фэшъхъафхэм апкъ кыкӀыкӀэ тӀэкӀу тыгужъуагъ. Джы непэ Анатолий Березовоим — лыхужь шлагъом — имемори-альнэ пхъэмбгъу кызызӀутхыщт. ТызыкӀырыплӀын, тызэрыгушхон, щысэ зытетхын тӀи, тинасып кыуыбытыгъ. Анатолий Николай

ыкъор ренэу тыгу илӀынымкӀэ, лыхужьым кыкӀыгъэ щылэ-ныгъэ гъогур гъуазэу тӀӀэным-кӀэ лъэшэу ишӀуагъэ къэкӀо та-рихь-краеведение музею ти-еджаплэ хэтым. Ар 1967-рэ илъэсым кызызӀуахыгъ ыкӀи ыцлэ ехыи тиеджаплэ кызыуахыгъэу, Хэгъэгу зеошхом и Лыхужьэу, Брест пытаплэр кызыуахы-магъэмэ ащыщэу Александр Си-вачевым. Арышъ, тиеджаплэ кы-зыуахыгъэ цыф цӀэрылохэм ящытхэу гукъэкӀыжхэр тихэ-гъэгу итарихь щызэкӀэлъэкӀох, ахэм къакӀыгъэ гъогур щысэ афэтшызэ еджаклохэр тӀэплӀх.

— Непэ районым ит анахь еджэплэжъэу Инэм гурыт еджа-плэу N 2-м кышызӀулагъэхэм шӀуфэс шьосэхы ыкӀи сышъу-фэгъушӀо, — кылуагъ Ярахме-довым. — лофтхъэбзэ дэгъу ишӀухъуагъэр ыкӀи жьугъэца-кӀэрэр. Мыщ фэдэ лофхэм чанэу шъуахэлажъэшъ, «Афе-рым» шьосэлӀо, кӀэлэегъэджэ коллективыми еджаклохэми гъэхъэгъэ дэгъухэр шъушӀынхэу есӀуалӀэ.

Хьатитэ Алы — народнэ депутатхэм ярайон Совет ит-хъамат:

— Сыгу кызыдӀэу сышъу-фэгъушӀо зэкӀэ кызызӀулагъэхэм. лоф дэгъум сыдигъокӀи гур къелэты, непэ еджаплэмкӀэ мѐ-фӀкӀ шыпкъэм фѐд. Шъуи-еджаплэ кычӀӀэкӀыгъэ кӀэлэ шлагъор дунаим щыцӀэрыло хьугъэ. Ащ ихьатыркӀэ Инэм зымышӀэщтыгъэ нэгырэ пчъа-гъэмэ ашӀэ хьугъэ. Шъуи ти-хэгъэгу и Лыхужьы, летчик-космонавти, щытхэу зыпылъ цыф цӀэрылохэри. Ахэм шъуа-

рыгушху, щысэ атешъух, дѐ-гъоу шъуедж, шэн дэгъухэр зыхэжъугъэлъых.

лофтхъабзэм хэлэжыагъэх ыкӀи летчик-космонавтым ыцлэ еджаплэм зэрѐфаусыгъэмкӀэ егъэджакӀохэми еджаклохэми къафэгъушӀуагъэх Урысыем шы-зэхашӀэгъэ движениеу «Народнэ фронтым» икьутамэу Адыгэ Республикэм щылэм итхъаматэу Юрий Гороховыр, Инэм иад-министрацие ипащэу Хьоткъо Хьызыр, Адыгэ Республикэм иапшӀэрэ къралыгъо шӀухъаф-тынэу медалэу «Адыгеим и Цытхъузехъ» зыфилоэрэ зышъуа-шэу, поселкэу Инэмрэ Тэхьутэмькыое районымрэ яцӀыф гъэшӀуагъэу Хьанэхъу Къадыр-бѐч, Березовоим деджагъэхэу, зэшъхъэгъусэхэу Медведевхэу Валентинрѐ Валентинэрѐ, Краснодар дѐт гурыт еджаплэу N 8-м идиректорэу Цымбалэ Лидие.

Березовоим иклассыгъэу, иныбджэгъугъэу Валентин Мед-ведевыр ежъ зэхильхъэгъэ усэу летчик-космонавтым фэгъэхы-гъэм къеджагъ.

Летчик-космонавтыр Москва дэсыгъэми, Инэм къаклоштыгъ, цыфхэм алуцӀэщтыгъ, гущылэгъу афэхъуштыгъ. Ащ фэдэ зӀу-кӀэгъу горэм Анатолий еджа-плэм кырытыгъагъэх шӀухъаф-тынхэу В. И. Лениным ису-рѐтрэ район гъэзетэу «Зна-мя коммунизма» зыфилоэрмѐ. Ахэр летчик-космонавтым игъу-сэхэу космосым щылагъэх.

Летчик-космонавтыр чыпӀа-бѐмэ ащылагъ, цыфыбѐмэ алуцӀагъ, гуфѐзэныгъэ хэлъэу зӀуцӀэгъухэр клоштыгъэх.

**ХьУЩТ Цѐбан.**

## Гъэ мин огъаш!

**Цыфым ынэгъу, ыгу къабзэ зыхъукӀэ, тхылъ зӀухыгъэм фѐд. Укъеджэшъуштым, бѐ ащ къыпхын плӀэкӀыштыр. Нурѐр кыкӀӀэпсэу, зӀухыгъэу, нѐм кыкӀӀэщэу, плӀэгъурѐм гур къыдещае, щылӀэныгъэр шӀу уегъэлъэгъу, угу мыхъун кыыригъахъэрѐп.**

хъафэу эпичыгъэхэри, гушӀогъо мафэу ащ кыхэфагъэхэри кы-дѐоежъых, зӀплӀэкӀыжъы ыкӀи ышлагъэмрѐ шӀоигъуагъэмрѐ ягупшысѐжъы, гузуи, гуахъуи кызыыхыгъэ мафэхэр зѐпещѐ-чыжъых.

Алы щылӀкӀэ псынклӀп кы-кӀугъэр. Ятѐу Хьисѐ къыныбѐ ылъэгъугъ. Хьисѐ ятѐу Исхъакъ ежъ фаеу апѐрэ дунѐе зѐош-хом кӀуи, ащ лыблѐнагъѐ хэлъэу щызѐуагъ, Георгий икъащитӀу кыфагъэшъошагъѐу псаоу кыгызѐзжыгъагъ. Ащ ыуж сатыум пылыгъ, ау илъѐс 40 нахъ ымыныбжѐу ылъакъо кур къытехыи, ащ илӀыкӀыгъ. Хьисѐ ышнахыжъѐу Яхьыѐ-ри ежъ-ежыѐрѐу, илъѐс 18 нахъ ымыныбжъѐу, фин заом кӀуи, младшѐ политрукѐу ащ щыфѐ-хыгъ. Ащ ыуж Алы ятѐу Хьисѐ-рѐ ыкӀи янѐу Хьанрѐ язакъоу къанэхы, бѐ къынѐу альѐгъугъѐр. ЯтӀонѐрѐ Хэгъэгу зѐошхор апѐ-кӀэкӀыгъ, ащ ыуж кыкӀыгъѐ гъаблѐри, колхоз къын лофхэри зѐпачыгъэх. Хьисѐ янѐу Хьан цыф дѐгу дѐдагъ — хьалѐ-лыгъ, игъомылапхѐ зылуы-фагъѐ хьаблѐми, къуаджѐми дѐсыгъѐп. Ежъ Хьисѐ шып-къэныгъэшхо илагъ, гумыпсѐ-фыгъ, цыфмѐ адеӀэныр ишѐ-ныгъ. Ащ апшӀэрѐ гъѐсэныгъѐ сатыушӀын лъэныкъомкӀэ зѐ-

ригъэгъоти, илъѐс 45-рѐ потре-бительскѐ кооперацием илѐшъ-хѐтетѐу чанѐу лоф ышлагъ. Пенсием зѐкломи, Хьисѐ шы-сыгъѐп, бѐ къуаджѐм паѐ ышлагъѐр. Джы ар щымылѐжъыи, игугъу къоджѐдѐсхэм шӀукӀэ ашыжъы. Алы янѐу Фатимѐти чылѐм дѐтыгъѐ колхозѐу «Путь Ильича» зыфилоэрѐм ифермѐ ичѐмышыгъ. Зэшъхъэгъусэхэм кӀэлищ зѐдаплӀугъ. Щыми ап-шӀэрѐ гъѐсэныгъѐ арагъѐгъо-тыгъ, унагъохэр арагъэшлагъэх. Непѐ Фатимѐт ипхъорѐлфхэм-рѐ икхъорѐлфхэмрѐ игушӀуагъох, ахэр ыдѐжъ къэкӀох, якӀас.

Псылушъо Алы ежъ Адыгѐ-къали, Теуцожъ райоными, тиреспублики дѐгъоу ащызѐлѐ-шӀѐ. Алы 1955-рѐ илъѐсым чъѐпыогъум и 20-м кѐхъугъ. Хьалъѐкъое гурыт еджаплѐр дѐгу дѐдѐу кыуухы, Адыгѐ кър-алыгъо кӀэлэегъѐджѐ инсти-тутым филологиѐмкӀэ ифакульт-ет иурыс отделение 1976-рѐ илъѐсым нѐс щѐджагъ. КӀэлѐ-егъаджѐу илъѐси 7-рѐ лоф ышлагъ, ащ ыуж Теуцожъ районымкӀэ общѐствѐу «Зна-ние» зыфилоэрѐм итхъаматѐу илѐѐсищрѐ щытыгъ. 1985-рѐ илъѐсым Пшызѐ къралыгъо университетым июридикѐскѐ факультет чӀэхъажъы, кыуухыгъ, Кошхъѐблѐ районым ипроку-

рор илӀэпылӀэгъоу илъѐси 7,5-рѐ лоф ышлагъ. 1993-рѐ илъѐсым кыщегъѐжыагъѐу 2003-м нѐс Красногвардейскѐ районым ипрокурорѐу лоф ышлагъ, 2003 — 2007-рѐ илъѐсхэм Теуцожъ межрайоннѐ прокурорѐу шы-тыгъ. Мы лофшӀѐнхэр Алы дѐгу дѐдѐу, щытхэу хэлъѐу ыгъѐцӀагъэх. Алы хабзѐм шыпкъэныгъѐ фырилѐу, ыкӀуа-чӀѐ шъхъамысѐу зѐрѐфѐлѐжъа-гъѐм паѐ Урысыем и Генераль-нѐ прокурор, юстициѐм имини-стрѐ ацӀкӀѐ къралыгъо награ-дѐ пчъагъѐ кыратыгъ, щытхэу тхылыбѐи кыфагъэшъошагъ.

Алы цыфыбѐмѐ адеӀагъ, ишӀуагъѐ аригъѐкӀыгъ. Сыдрѐ лоф ышлагъѐми, зафѐу кы-хыгъ, цыфыгъэшхо хѐлѐ, ныб-жы хѐти иягъѐ ригъѐкӀыгъѐу кѐсшӀѐжъыѐрѐп. Хѐтрѐ цыфи зѐрѐдеӀѐщтым, игумѐкӀ зѐрѐ-фигъѐпсынклѐщтым пылыгъ. Джащ фѐдѐуи, кърарынчѐѐ-бзѐджашӀэхэм яфѐшъуашѐ зѐ-раригъѐгъотыштым ыналѐ тетыгъ.

Алы лоф зыдишлагъѐу, ыгъѐ-сѐгъѐ кӀалѐмѐ арѐгушхо. Ахэм лѐнѐтлѐ инхэр ялѐхѐ хъунѐу ащѐгугъы. Ахэм ащыщ нѐгы-ри 4-м Адыгѐ Республикѐм ипрокурор илӀэпылӀэгъу шъхъалѐу, нѐгыритлѐм районым ипроку-рорѐу лоф ашӀѐ, «фѐдеральнѐ судья» зыфилоэрѐ цӀѐр ялѐу нѐгыритлѐу ахѐт, республикѐм и АпшӀэрѐ хыкум щыщ ису-дья нѐгыритлѐу, Адыгѐ Рес-публикѐм и Следствѐннѐ коми-тет игъѐлорышлӀаплѐ иотдел итхъаматѐу зы нѐгырѐ ахѐт.

Алы унѐгъо дахѐ ил. Ишъ-хъѐгъусѐу Нѐфсѐтрѐ ежыѐррѐ

пшӀѐшъитлѐрѐ зы шъаорѐ аплӀугъ, алѐжыгъ. Нѐгырищыри янѐ-ятѐхэм ягъогу рыкӀуагъэх. Нѐф-сѐти юрист, якӀалѐхѐми ап-шӀэрѐ юридикѐскѐ гъѐсэныгъѐ ял ыкӀи ащ лоф рашӀѐ. Алы илѐнѐтлѐ закъоу щымытѐу, чылѐу кызыщыхъугъѐми, Адыгѐкъалѐу зыдѐщылагъѐми зѐрѐфѐлѐкӀѐу адеӀѐ, ахэр нахъ дахѐ зѐрѐхъу-штым пылъ.

Псылушъо Алы Тхѐм кы-ритыгъѐу зѐчыи хѐлѐ, ащ усѐ-хэр етхы. Иапѐрѐ усѐ тхылѐу урысыбзѐкӀѐ кыдѐкӀыгъѐм ыцӀѐр «Душа бессмертна». Джы-ри усакӀэхэмкӀѐ тигъѐгушӀонѐу тыщѐгугъы. Алы гъогу дахѐ кыкӀыгъ. Илъѐс 60-м кыкӀоцӀ тхъагѐпцыгъѐ ымышлѐу, кы-къотынрѐ лызыгъѐкӀотѐнрѐ имылагъѐми, ежъ иакъылрѐ иамапрѐкӀѐ щылӀэныгъѐм чыпӀѐ дахѐ щуибытын, юстициѐм иап-шӀэрѐ советникицӀѐм нѐсын ылъѐкӀыгъ. Джы ар отставкѐм щыл нахъ мышӀѐми, зы мафи щысыгъѐп. Адыгѐ къралыгъо университетым июридикѐскѐ факультет икӀѐлѐегъѐджѐ шъхъалѐу илъѐси 2-рѐ лоф ышлагъ, республикѐм исуд при-ставхэм ягъѐлорышлӀаплѐ икьу-тамѐу Адыгѐкъалѐ дѐтым ипа-щѐуи щытыгъ.

Джыдѐдѐм Алы цыфмѐ зѐ-радеӀѐщтым пылѐу Адыгѐ рес-публикѐ адвокат коллѐгиѐм хѐтѐу лоф ешӀѐ. Алы иныбджѐ-гъоу, зѐлѐашӀѐрѐ тичылѐ кӀаѐу, усаклоу Лыхѐсѐ Мухъдинѐ иусѐ хѐт гущылѐхѐу «Гъѐ мин огъаш!» зыфилохѐрѐр сѐ, Алы, пфѐсѐгъѐшъуашѐ. Дунаир, лѐп-къыр, лӀакъор, уиунагъо бѐзѐда-хѐхѐу, уигъашӀѐ ипщынѐу пфѐ-сѐло.

**ХьАТКЪО Хьазрѐт. КӀэлэегъадж, лофшӀѐным иветѐран.**



Мы гущылӀэхэри ыкӀи усѐу «Синьбджэгъу» зыфилоу адыгѐ усаклоу Лыхѐсѐ Мухъдинѐ ытхыгъѐу мыщ кыкӀӀэлыкӀо-штыри зыфѐгъэхыгъэхэр Псы-лушъо Алы Хьисѐ ыкъор ары. Ар илъѐс 60 зѐрѐхъурѐм паѐ тыгу кыдыдѐлѐу тыѐгушӀо.

*«Унѐгу нѐфынѐу*

*Сищагу укызыдахъѐкӀѐ,*

*Гъѐмѐфѐ тыгъѐр*

*Сыгу къѐогъѐкӀы...»*

Ащ фѐдѐ цыфмѐ мыщ фѐдѐ гущылѐ дахѐхэр атѐфѐ. ГукӀѐ-убытѐ пфѐхъушт цыфыр гъо-тыгъуаѐ, шыпкъагъѐрѐ шӀошъ-хъуныгъѐрѐ зилѐм кӀѐхъопсырѐр макӀѐп, ау Алы ишѐнкӀи изѐ-кӀуакӀѐкӀи ащ фѐдѐ цыфмѐ ащыщ. Арѐуштѐу зыкӀаслорѐри къѐслон: илъѐсыбѐрѐ кӀѐлѐегъа-джѐу, чыпӀѐ зѐфѐшъхъафхэм прокурорѐу лоф ащызышӀӀѐгъѐ Псылушъо Алы сѐ сичылѐу Хьалъѐкъуаѐ кыщыхъугъ, си-къоджѐгу ыкӀи сѐ дѐгъу дѐ-дѐу сѐшӀѐ. Цыфы пѐпчѐ, илъѐс 60 зыхъурѐм, кыкӀыгъѐ гъо-гум рѐплѐжъы. Охътѐ зѐфѐшъ-

Усаклоу Мэхъош Руслъан кызыхъугъэр илъэс 75-рэ хъугъэ

# ШЫХЭР

## Поэм

1

Псэушхъэ дахэу щылэр гъунэнчъ  
Охътабэ ыубытын ахэм якъэпчъ...  
Угу рихъи, рихъypi ахэм къахэклын,  
Пэблагъэ узфэмышъуни къэхъун,  
Анахъ угу зыфаклорэр шлу плъэгъун.  
Федэ къэзыхъи ахэм ахэт.  
Щагу хъайуанэу ашыгъэр бэдэд!  
Ишлуагъэу ритрэр ащ цыфым — ифед.

2

Шым нахъ сшодахэ сэ  
псэушхъэ щылэп.  
Нахъ сыгу зэлурэ дунаим тетэп.  
Нахъ федэ зыпылби, нахъ хъайуан  
дахи

щылэу сфэлощтэп.  
Адыгэ лъэпкъым джар иеплъыклагъ,  
Зэклэми анахъэу шыр иклэсагъ,  
Шыр тилъэпкъ итарихъ епхыгъэ  
щыпкъ!

«Фарэр», «Тхъожьер», «Чэмдэжъ»,  
«Кукщэуал», «Алпыр», нэмыклхэр  
Тинарт лыхъужъ эпос кыщегъэжъа-  
гъэу

Тызтегъэклагъэу тицыхъэ зытелъ  
блыпкъ!

Хыр — къухъэр, пшэхуальэр — махъ-  
шэр;

Африкэр — тыгъэр, Арктикэр — мы-  
лыр;

Къушхъэ сыдж лъагэхэр —  
мытклужьрэ осыр;

Мысыр хэгъэгумклэ — ипирамидэ-  
хэр...

Джащ фэд адыгэмклэ шым имэхъан,  
Щылэп ащ тэрклэ псэушхъэ клэхъан.  
«Черкес» плэхэштмэ, шыр уанэлъу

къетаджэ,  
Шым уегупшысэми,

адыгэр ащ кыготаджэ...  
Лъэпкъым игугъу пшлымэ, ижъклэ  
кыщегъэжъэу,

Изооплыгъэ пчыклэ илъ мэшложьэу...  
Угу кызызыхъэрэр ар — шыоу  
ары —

Шыу зэкълужь блэнэ зэтегъэпсыхъа-  
гъэу:

Хъазырэу пчыклэ пылыгъуклэу зи-  
дзынэу;

Зыдежъэрэм жьы илпыгъэу нэсынэу;  
Зэмылэшъун ыпэ кымыфэшъунэу,  
Къэзгъэуцун, зылэжэн къэмыхъунэу!

3

Джащ фэдэ щытху  
тидзэкълэп шыу кыыхыгъ.

Дзэкълэпым джар шымы кыдилэжьыгъ,  
Идзэкълэп щытху мыухъжъ

илахъ хэлъыгъ:  
Гъогуонэ чыжъаби дырикълуклыгъ,  
Чэщ мычъыяби, пшъи дызэпичыгъ;

Мэлакли, псыфали бэу дигощыгъ,  
Чъылэ, жьоркыщ ылоу зэхимыдзыгъ;  
Кыфиушлэшърэр ипшъэрыллыгъ.

Зигъоу ылъэгъурэр — ныбэрыллыгъ.  
Мэгъулау шлошымэ,  
Чыплэ зэжъу ифагъэу ешлэмэ,

Гулытэ чан зилагъ, лорышлагъ.  
Шыпкъагъэ кыфызилагъ,  
Иныбджэгъушлу фэдэу кыфыщытыгъ.

Хъадэгъу чыплагъэми кыарихъжыгъ,  
Ылъэкъо псынклэхэм къахъыжыгъ.

4

Щытхъоу кылэжърэмкли а иныбджэгъу  
лахъэгъу фэхъугъ

Ыгукли ышъхъэкли кыдилэжьыгъэу;  
Псэемыблэжъэу шлоу дзэуагъэу;  
Тарихъым, лъэпкъ тарихъым,

Клэрыпчын умылъэклынэу дихъагъэу!

5

«Черкес» плэмэ угу кыыридзэрэр апэу,  
Нэм кыкълэуцорэр зэклэм сурэтэу —  
Шызэтес тегъэпсыхъагъ:  
Пэгэ ищыгъэ пкъы гъэпсыклэ

зилэ дзэкълэу  
Зиашъоджанэрэ зитандж шлэт пап-  
цлэрэ

зытешыкыгъэхэу,  
Зилэшэ лъаплэхэр кыызголыдыклэу,  
Зилаши, зишъуаши, зиши

Зэдэзыгъэштэ-зэкълужьэу  
Зисурэт ямшыклэ зэикл тыхъагъэу;  
Мыулэрэклэу, мысысэу

«Рагъэчыхъагъэу» онэгум исэу —  
Зэу

теси зытеси —  
зыпкъынэ-лынэу;  
«Лъэбэкъу ерэдз», кърэуцуи щэрэт,  
Аякс е Ахилес яшапхъэу

Угу зыщэфырэ итеплэ адыгэм  
Кыыригъэкъужьэу исурэт псау  
Шэу «зыкълэтэу жьы, дэхэ дэдэм»<sup>2</sup>.

Зэкълэрыпчынхи, бгощынхи умылъэ-  
клынэу

Тлури зэкълужьэу зэклыгъу зэпытхэу;  
Тлүмэ яз изакъоу, адрэм имыгъусэу  
Кыызшлэобгъэшлын умылъэклэу;

«Тиадыгэл иш клэрыпчмэ,  
Ныкьо зэрэхъурэм тлури, гу лыптэу»,  
Ятеплэ закъуи угу ыщэфэу

Нэм кыкълэуцорэ, узыгъэшхэклэрэ  
сурэт тхыгъагъ!

Адыгэр онэгум кыралъфыхъагъэм  
фэдагъ!

6

«Хэткли нэфагъэба тиадыгэл  
Лъэсэу гъогу техъагъэу, е

пылым е махъшэм  
Языпкъ ит мыгулэ, жъэжъэ ушъ...  
Клагъэхъыиклызэ шъхъаукъэу

зэрэтемыщытыгъэр»<sup>3</sup>  
Тишъошэ зэкълужьэу цыер зыщыгъ,  
Аспъаныгу зыклоцлыль адыгэр!

«Тауштэу ащ ыщэчышъуни  
Ытхъакълумитлу жьыр шышъуеу

гъогуым рымычъэу  
Зэшлэлэу тетынэу?!

Адыгэм шым хэшлыкл ин фырилагъ.  
Адыгэ пэпчыи шым дэгъэшыгъагъ.  
Ылъэгъуштыгъ шлу. Ищыланыгъэ

Умылъэклынэу хэпхын, щыщ шып-  
къагъ.

Кызыэрэуитын ар, зыпишлын щылагъэп,  
Анахъ адыгэ тхъамакълэри

зишъуашэклэ шъой-цыеу,  
Зэтегъэпсыхъагъэу лашэкли,  
Шы дэгъуи тесэу щытыгъ.

7

Адыгэм шыр ищылаклэ  
Кызыщыхъагъэр бэшлэгъэ дэд.

Зыщильэгъугъэу, гу зылытагъэр,  
Гухэлъ шъэфышлэхэр ыгу кызыщи-

хъагъэхэр  
Ащ нахъыбэжъ.

Зыфэдгъэзэн агъэунэфыгъэм ишлэжъ:  
«Майкопскэ культурэм» илъэхъан  
Щылэгъэ пэсэрэ цыфмэ ялэхъогъу

Шыхэр хэтыгъэгохэп джыри;  
Ащ кыыхуыбитэхэрэ луашъхъэхэу  
Атыгъэхэм шы кьупшъхъэ

Къачлагъотагъэп зытыгъэмэ...  
Ау Келермесскэ илуашъхъэхэу  
Илъэс минитлурэ шьитфрэ

зыныбжъхэм



(Мыотлхэр а зэрысыгъэхэ чыплэхэм)  
Ащачлэглэгъагъэх шыхэр —  
Щагу псэушхъэу ашыгъэхэагъэхэр...

«Майкопскэ культурэм» илъэхъан  
Кыыхуыбитэрэ исп унэм идэпкъ  
Краскэклэ сурэтэу тешлыхъэгъагъэм

Шэу чъэхэрэр къэзыгъэлъэгъорэ  
фриз хэтыгъ.

Ащ узэренэгъуештымклэ,  
Тыкызтеклыгъэмэ джыри шыхэр  
Ахъурэ псэушхъэхэу амышыгъагъэ-

хэми,  
Агу рихъэу, аналэ атырадзагъэу щы-  
тыгъ.

Ащ фэдиз илъэс мин пчъагъэм  
гурышэклэ

Етланэ гъуазэзэ лэф дишлагъ  
адыгэм шым

Ищыланыгъэ кын тегъэпсыхъагъэу  
Ежъ зэрэфаеу ышлынымклэ.

8

Адыгэм ишыклэ ищыклэгъагъэр  
Шы мыин дэдэу, ау мыцлыкълуцэу,  
Гъогууанэм тезагъэу шлуцэу;

Бэуклочлэхэу, пытэхэу,  
Чъэным фэбгъазэмми, —  
Чыжъачъэхэу, лъэлпшъэрыхъэхэу;

Ашъхъэхэр цыкълухэу  
Жьыр нахъ зэлыбзыкыгъошлу афэхъоу,  
Бэ ашъчын альэклыныр арыгъэ!

Ллэшлэгъум ллэшлэгъур клэпкылоу  
ежъхэм къаклоу

Къахэщрэр кыхахэм аплузэ,  
Ежъхэр зыфэешым

Шуагъэу хэлъын фаехэр  
цы зырызэу,

Нэшэнэ зырызэу аугъойзэ,  
Хашыгъэх адыгэш лъэпкъхэр:  
Щагъдый, бэчкъан, шъэлыхъу,

абыкъу, жьырашт, хъагъундэкъу,  
Ачатыр, есэнэй, кырым-шъокълал,  
Егъэн, кьундэт, трам, дул-дул,

нэмыклхэр...  
Адыгэш лъэпкъхэу шъэныкъом  
нэсыщытыгъэхэу

Я Кавказ кьушъхъэмэ адэгъэшлыгъэ-  
хэу —

Нап зыкламылхъэхэу —  
зылъабжъэ пытэхэу —  
Мыжъо гъогу гъгузэмми адэгъэшлы-

гъэхэу;  
Ашхыштми щыклэхэзэ, гъогуонэтет-  
хэу

Чэщ-мэфэ зыбгъупшлрэ  
Клуагъэхэмми кьэмыужъэхъэхэу  
Нахъ чан, нахъ ябгэ хъухэзэ

Клоштыгъэхэр егъухэзэ шхолум,  
Лъэлпшъэрыхъыгъэ зыхэлхэр —  
Джахэр лъэпкъ хъуштыклэ хахыгъэх.

Тхэклошхоу Дюма кытхыжърэр  
ащ ишыхъат:

«Загъорэ кыыхэкыгъ черкес  
дзэкълэпхэм

Зы чэщклэ верстишъэрэ тлоклрэ,  
Шъэрэ шъэныкърэ къачъэу».

Нэмыкл цыф лъэпкъымэ  
хъопсэгъу-нэцлагъэхэу,  
Анэ кыызфизыхэу алэклэхъанклэ

Янэплэгъу итыштыгъэхэу а тиш  
шлагъохэр

Шы лэхъогъу-лэхъогъухэу  
кьушъхъэтх хъуплэмэ

Ащыхъуштыгъэх...  
Къадэгъэшлыгъэ ячылопс шлагъуи,  
Зэрадэзеклоштыгъэхэмми

апсыхъаштыгъэх  
Яхъуапсэ хъуапсэ хагъахъоу...  
Нэр агъэгъушломэ, гур кыдащазэ

ятеплэеу шлагъоклэ!

9

А шы лъэпкъ шлагъохэм якъыхъхын,  
Къыхахыгъахэмми ядзеклон  
Адыгэхэр пыуклыхъэщытыгъэх

Икьоу зэхашлэзэ ящыланыгъэклэ  
Ежъхэм къахъуштыгъэ шы дэгъухэм

ямэхъан:  
Шлэныгъэ зэлугъэклагъэ рахъылэщытыгъ,  
Ллэужым адрэ ллэужым ритыжыщытыгъ

Шыклэу, лэф зехъаклэу зэлуагъэ-  
клагъэр,

Шлогъэшхо кьэзытэу агъэунэфыгъэр.  
Шыр илъэсиц зыхъуклэ, гушылэм пай,  
Ары зыфэжъэщытыгъэхэр нылэп

Тесынхэу ар рагъэсэнэу.  
Загъасэклэ хатлупщыхъащытыгъ

шэхъогъум  
Хэхъонэу шыклэм, пытэнэу...  
Ыпкъ зэкълэклэп хъуным пыллыгъэх,

ылыпцэхэри пытэнхэм...  
Ишхэнкли, ипсы ешъонкли, иукъэб-  
зынкли

Хэбзэ уцугъэ дагыгъыштыгъ;  
Чъэ маклэмрэ клонрэ зэбладзэ,  
Етланэ — лъэхъумрэ клонрэ —

Тлэкълэ-тлэкълэу ичъэ рагъэхъуштыгъ.  
Бэ ычъышъуным рагъасэщытыгъ.  
Шыр сыррэ гъогуи есэнэм,

Мыжъо, мыжъуаклэ зытизми  
ашыкълэушъуным

Ратыштыгъ адыгэмэ мэхъанэшхо.  
Гъогу чэпэ егъэзыхыгъэхэу  
Лъэсыми кын кыщыхъуштыгъэмми

Сыдигъуи лъэхъуклэ шыхэр  
Адэчъэшъух, къахъэхых ыкли

арагъэсагъэхэу;  
Чъэм хэтхэу псыми хэпклэшъух,  
Тлуаклэми ащ фэд, япклэшъух...

Шы тхыцлэу уанэр зытелъыр  
Лы цыинэ члэмышыуклыныу  
Агъэпытэнми пыллыгъэх:

Мафэ къэс бэрэ а чыплэр  
Атхъаклызэ псы щыугъэклэ,  
Кыыраклыхыжыщытыгъ псы чъылэ;

Шым уанэр тыралэтыклэзэ,  
Ныбэпххэр къагъэланлэхэзэ,  
Игъорыгъоу ащ жьы члагъахъэщытыгъ.

Агъачъэ къэс шыр, ылъакъо  
Псы чылытагъэ тыраклэти,  
Егугъхэзэ альэклыжыщытыгъ;

Шы плыгъэм оучылыжыщыфэклэ  
Ратыштыгъэп зи ышхын.  
Къэуцуплэм уеблэгъэжыгъэу

Гъогуым шыр псы щемыгъашъу.  
Ебгъашъо зыхъуштыр —  
«Шхончэо мэкыщ нахъ мымаклэу

Пкълужьынэу кьанэмэ ары.  
Псы зешъорэм ыуж ар  
Зэкълэпыхъахъын ылъэклынэу».

Шы лъэпкъ, шы шъаф пэпчъ  
ишэн гъэлпсыклэ  
Елытыгъагъэклэ енэгугъо

Зэрэбгъэсэщытыгъэри...  
(Джыри кыкълэпкылоштыгъ).

2. А.Фонвиль.  
3. Насыф Нурихъалый. Адыгэм ишы-  
гъэсакл. «АМ»,16.07.91



(Къызыкълэпкыкlorэр чъэпыогъум и 16-м къыдэклыгъэ номерым ит).

— Ар боу къыослон, — Адамэ ипсэогъу ынэгъу занклэу къыклаплъэзэ джэуап къытыжыгъ. — Симыхъакълэ гуцаф къысфэлшыным сытешыныхъагъ.

Шыгъэзыегъуаети, Саидэ ышлэш хъугъэ. Адамэ къызэрэфыщытым зэхъоклыныгъэ фэхъугъэу зыфегуцэфэн фэдэ рилъэгуплэрэпти, шъэо цыклум ыпсэ хэлъыти, унэм къызэрехъажъэу зымылъэгугъэр мээ псау хъугъэу къыпшлуигъэшлэу Рустамэ зыпэгъочырэ, къылэтызэ пытэу зэриубытылэти, иджыбэ къырихызэ, лэшлу-лэшлу горэхэр къыретыхэти, ынэгъушъхэмэ зэрябэурэр имыкыоу, «Мы сэ сишъауи, нахъ шъэо дэгъу илэу дунаим зи тетэп! Еджэгъэшхоу, цыф цлэрылоу хъунышъ, имами сэри тигъэгъушлэшт» ылэзэ, гъэшлуабзэклэ дэгъушлэти, ащ ихъатыр къыубытыным цыгугъыгъ.

Ащ фэдэу ишъэо цыкълу фыщытылыр ежъ шыгъэзыенышъ, нэмыкълэ бзылфыгъэ зыфигъэзэныр ышлэш ыгъэхъунэу фэмыеу нахъышлум цыгугъэу Саидэ уахътэ къеклоу къыхэкълыщтыгъэми, нэужым зэрихъыллэгъэ хъугъэ-шлагъэм зэклэ къызэпыригъэзэгъ.

Чэщым илэ къызэтым зыдэщылэр ымышлэу Саидэ гумэкълыгъэ. Къышыхъугъэр бзылфыгъэу письмэ къыфэзытхыгъэм къежэу зылуагъэм дэжъ кълуагъэу ары. Чэщ реным ынаплэ къефэхыгъэп. Пчэдыжым Адамэ унэм къызехъажым, чэщым ыгу щышлагъэхэм зырагъэщылэгъэп.

— Письмэр къыпфэзытхыгъэ бзылфыгъэм дэжъ ущылэгъ, ара?

— Сид далагъа пшъхъэ къыбгъахъэхэрэр? — къызэригъэмысагъэр зэримыхъакырэ зыдешлэжыти, Саидэ зэригъэлэсэнэм Адамэ пыллыгъ. — Сэ ащ фэдэ сыпылтыным силоф тетыгъэп. Пчыхъэм тянэ дэжъ сызехъэм, сымэджэ хъылъэ хъазырэу сытефагъэти, нычлэп сыкълъэхъэсыгъ.

Ащ фэди хъун ыльэкълыщтыти, ащ шлоклэу Саидэ илэ пэуцужыгъэп, ау нэужым зыщыгуагъэ хъугъэм къыгъэпцлагъэу къышигъэхъугъ. Пчыхъэм Адамэ Шыхъэкъомэ адэжъ дахъэу ыльэгъугъэу игъунэгъу бзылфыгъэм къырилохъыгъ. Ащ мэшлэшхоу къызэкълыгъэнагъ Саидэ. Письмэхэр къыпфэзытхырэ Заремэклэ егуцафэу илэ ылогъагъэми, ащклэ гухэлъэу илагъэр емыгуцэфэным пае Саидэ джы къысхыгъугъ.

— Джы сыбгъэпцлэжыным плэкълыштэп, — ынэхэр къыклотхэу Саидэ илэ жэхэхъагъ. — Письмэхэр къыпфэзытхыгъэхэри, чэщым укыызэтым уздэщылэгъэри джы къэсшлэгъах.

— Хэта?

— Шыхъэкъомэ япшашъэу Зарем.

— Сидэуштэу къэпшлагъа?

— Пчыхъэм Шыхъэкъомэ адэжъ узэрэдэхъагъэр зылъэгъугъэм къысиклэжыгъ.

— Хэтыми ар къыозылотэжыгъэм ыбзэгъу къыпшынышъ пыуупкыныр ары ифэшъуашэр. Ары, а пчыхъэм Шыхъэкъомэ адэжъ сидэхъагъагъ, — еуцоллэжыгъ Адамэ. — Ау а о къызфалорэм фэдэ гухэлъ сэ слагъэп. Письмэхэр къэзытхыгъэр Заремэклэ гуцаф сшылгъэти, сегын гухэлъ силэу ыдэжъ сыклогъагъ. Ори ащ ушыгъозэнклэ мэхъу, Заремэ

шлу силъэгъуштыгъ. Зэрэщызгъэзыягъэр арын фае къысфимыгъэгъурэр. Сэ сишлэшылклэ, оры мыхъугъэмэ, псэогъу сшылштыгъэу къышыхъоу, тызэшлуигъэклодынм пыл.

— Шлагъоба адэ Заремэ уегинэу ыдэжъ узщыкълуагъэмрэ чэщым укыызэрэтыгъэмрэ зэрэзэтефагъэр, — Саидэ ицыхъэмышыныгъэ илэ фидзыгъ.

— Уикъэгъушылэкълэ умыадыгъ, адыгэ къуаджэ укышчымыхъугъэ, удэмыс фэд, — имыхъакълэ ипсэогъу къызэригъэмысэрэм ригъэгупшысэмэ шлоигъоу Адамэ телъхъаплэ

зэрэриубытэгъагъэр ышлэш ыгъэхъун гухэлъ илагъ, ау Адамэ къэлыагъоштыгъэп. Ежэзэ езэщи гъолыжыгъэ, ау гупшысэ хъылъэхэу зылэкълэзыубытагъэхэм хагъэчыештыгъэп.

Чэщыр хэклотэгъагъ, хъазырэу нэфшъагъом риублэгъугагъ, ащ ишыхъатэу агъэжызэ атакъэхэр къызэлъылоштыгъэх Адамэ къызехъажым. Зитлэкълыжы къыгогъольхъажыгъ, ау зыгушыл къырымлыоу ыкълэб къыфигъази зэгъолтым, ежъ зэнэгуягъэр шыпкъэу, Заремэ дэжъ джыри щылагъэу Саидэ къышигъэхъугъ. Зэкълэм Заре-

ащ фэдэ горэ зэрэхэлъыр шыгъэзыегъуаети, ышлэшэрэм фэдэу ыпхъу фидзыгъ:

— Тхъакъысауи, пшлагъэр сидэу жъалымыгъа, тхъамыклэгъошхуа. Уилэ угу ебгъагъэми, шъэо цыклоу зэдэжъугъэтигъэм ихъатыр укыиубыты хъуштыгъэба. Ятэ зышъхъарымытыжъ сабыир насыпышлэ хъуштэп, зыкълэзылэтырэм, зятэ зилэхэм яхъуапсэу игъашлэ къыхъышт.

— Нан, о укыыхъамыхъожымы, мы лъэхъаным сэ сыгу

Пэнэшъу Сэфэр

# Къышлэшлыгъэм хигъэукъуагъ

Рассказ

къыгъотыгъ. — Адыгэ пшашъэу янэрэ ятэрэ алъэхэсым ыдэжъ чэщым укъэтын нахъ хэлъэп ара?

Саидэ ащ пигъэуцужыным къыфэгъотыгъэп, ау зы хэукъоныгъэ ышлыгъ. Адамэр ежырэ зэралуагъэхэр ипшъэшъэгъуштыгъэ, ишъэфэгъу Назырэт рилотагъ. Ары ныла сид фэдэ къэбары зэрэжыэрэр, ащи зыгорэхэм арилотагъ. Джащ тэтэу Заремэ ар лъылэсжыгъыгъ. «Джы сэ сшлэн сэшлэ», — зэриложыгъэ Заремэ.

Саидэ инэлплэгъу клэхъопсыпэ фэдэу зыфипллыхъэу Заремэ ригъэжыагъ. Урамым ыпэ къызыщэфэм, анахъ лъэшэу ыгу зэрэхэулэщтыр ымышлэу, теклоныгъэ ин горэ къыдихыгъэу къыпщигъэхъоу гуштэгъуаджэу къылушхыпцлэзэ, къыригъэжыагъ:

— Джы къыбгурылуагъэба Адамэ ош нахы сэ нахъ шлу сызэрильэгъурэр. А тхъамыклэр шэйтанмэ хагъэукъуагъ нахъ, сэры шлу ыльэгъурэр. Хэукъоныгъэу ышлыгъэр къыгурылохъыгъ, зыкълэсфигъэзэжыным фэхъазыр. Мары бэмышлэу Краснодар сицэгъагъ, хъаклэщ лудзыгъэ горэм чэщыр шыдгъэклуагъ. Сэшлэ ар уилэ зэрэплэжыштыр, ау нафэба ащ Адамэ зэремыуцоллэжыштыр, шлу олъэгъушъ, члэунэнэу уфэпышъ, сид къыуиломи, къыуишлэми фэогъэгъу, джыри пшлэш хъушт ситхъамыклэжъ...

— Ащыгъум орын фае силэ письмэхэр къыфэзытхыгъэхэр? — къэгъулагъ Саидэ.

— Ащклэ узукъуагъэп, сэры, — еуцоллэжыгъ Заремэ. — Ау ятлонэрэ письмэм Адамэ шъэо цыкълу къыфэслфыгъэу къызэристхагъэр шыпкъэп, о нахъ лъэшэу угу сыкълэзэрэхэулэщтыр сымышлэу ары ауштэу къызклэстхыгъэр. Ау шыпкъэр о ушигъэзыенышъ, сэ зыкълэсфигъэзэжыштыгъэ Адамэ къызэрэсиклорэр ары. Охътабэ темышлэуи ар къэплэгъужышты.

Заремэ игушылэхэм Саидэ ышлэш къагъэхъугъ илэ къыфэмышыпкъэу, къырилохэрэри зыкълэзэрэфишлырэри нэпцлэу къышигъэхъугъ.

Унэм къызэкълэжым, Адамэ къэкълэжыгъэ ышлуабэ дашлэу Саидэ ежэщыгъ. Заремэ къырилуагъэхэр филэтыжыныхэ, пхъашэу жэхэхъан, къегъапцлэу ыгу

мэ къырилуагъэхэри ышъхъэ щызэпэкълэжыгъэгъэх: «Джы къыбгурылуагъэба Адамэ ош нахы сэ нахъ шлу сызэрильэгъурэр. А тхъамыклэр шэйтанмэ хагъэукъуагъ нахъ, сэры шлу ыльэгъурэр...». «Спсэ фэзгъадэу шлу дэдэ слъэгъурэ лыр сэщ нэмыкълэ голъэу къэслээгъужынынэу?!» — ыгу олэжыгъэу клэкууклыгъ Саидэ.

Зэкълэм Саидэ къызщылэтыгъ, пщэрыхъаплэм кълуагъэ, шъэжыы клэлыкыгъэр ылыгъэу къыгъэзэжыгъ. Илэ Заремэ дэжъ шылэгъэ шыпкъэу ыгу зэрэриубытагъэм зэрымыр ышлыгъэу, нэужым хъун ыльэклэщтхэм ямыгупшысэжыэу шъэжыер лъэшэу къызэрихъаклы, Адамэ ыбгъэ хилугъ.

Зэ шъхъае Адамэ къэгъурымыгъ, заулэрэ лъэкъоуагъэ, етлэнэ лэсэжыгъэ. Ыжэпкъ къыкълэзыгъ, ынитлу дыигъэ. Ащ дэжыер ары Саидэ зыкълэзышлэжыгъэр, гъэтэрэзыжыгъуаеу хэукъоныгъэ зэришыгъэр къызыгурылуагъэр. «Адам!» — ылуи клэгъэпцлыи клэ кууагъэ. Зыкълэземегыссыс, «сшлагъэр сидэу жъалымыгъа, тхъамыклэгъошхуа» ылуи, зытыриулубагъ. Хъадэгъэшхо къылэтыгъ. Ыгу жы дегъэкълфэ гыгъэ, нэпсыбэ фыригъэхыгъ. «Джы умылэжыгъ» зыгорэм къырилуагъэ фэдэу къысхыгъэ. Ащ ыуж ышъхъэ къызэуагъэр ышлагъэр хэбзэ лф хъумэ, къегуцэфэнхэ зэралъэкълыштыр. Ишъэо цыклоу хъурэми шлэрэми хэшылклэ афызимылэу тхъэжъэу чыеу цылыр къыпхъуати, ыбгъэу клэлыу янэ дэжъ кълуагъэ. Чэщныкълэ хъугъэу ыпхъу къызклэклэжыштыр ымышлэу ныр къыкълэгъэштагъ:

— Сыда ащ фэдизэу узыгъэгумэкълэу, нэф къэшылфэ уемыжэжышъоу чэщныкълэ укъэзыфыжыагъэр? — къеупчыгъ ныр.

— Нан, ар къыосэлокли къыосымылокли о ащ хэпшыхъашъун щылэп, — ылуагъ Саидэ ынэпсыхэр клылэкълэжыгъэхэзэ.

Ным къызэрэщыхъугъэр лымрэ шъузымрэ зэщыхъанхэу хъугъэмэ, илэ ыгу къыхъулагъэмэ, ыдэжъ къэкълэжыгъэу ары. Ау пчэдыжым зэхихыгъэм ныр къыкълэгъэштагъ. Саидэ илэ нычлэп ауклыгъэу къуаджэм щырыгушылэщтыгъэх. «А дэдэр Саидэ ылэгъэнэуи?!» — ышлэш ыгъэхъунэу ныр фэгъэп. Ау чэщым икълэжыкълэ

щышлэрэр икъушт, — Саидэ ынэпсыхэр къыкълэжыгъэх.

Ащ ным ышлэш къыгъэхъугъ ыпхъу зэрегуцафэгъэр ышлэгъэ шыпкъэкълэ.

— Сид гуца ащ унигъэсэу уилэ къыуилуагъэри къыуишлагъэри? — ныр ласэщтыгъэп. — Сид фэдэми, а дэдэр пшлэпхъагъэп, нэужым лъэшэу укълэжыжыны, «а!» зыщыплэжыны чыплэ уифэжыны, ау ащ зи къыкълэжынып, шъэжыые ужым лъэкълэжыгъэу зыфалорэ былымым фэд нылэп.

— Нан, ар сэри къызгурылохъыгъах, — къэгъыгъ Саидэ. — Сихэукъоныгъэ инэу сырыклэгъожыгъах, ау сид сшлэжыны, — ылушъокълэ ынэпсыхэр клылэкълэжыгъэх.

Ным ыпхъу ыгу егъужыгъ. Къэтэджи, Саидэ етысыллагъ. Ынэгъушъо, ышъхъашъо лэ ащифэзэ, еушъыеу ригъэжыагъ:

— Хъуштыр зыхъугъахэкълэ, нынэ, джы зымылухыжъ, хэпшыхъажышъун зыщымылэкълэ. Джы узэгупшысэн фаер сабыеу ятэ шъхъарымытыжъэу къыпллэхэнагъэр ары.

Хъугъэмклэ зыгорэм полицием макъэ ригъэлугъэти, къэзэрэфыжыагъэх. Саиди къылылэсыгъэх. Илэ ыуклыгъэкълэ къегуцафэхэкълэ арэп, ар къэзышлэгъэнэу зэгъуафэрэ пый илагъэмэ ары къызклэупчлэщтыгъэхэр. Емыгупшысэжыхъэу Шыхъэкъо Заремэ ыцлэ арилуагъ. Илэ ащ ыуклыгъэу ашлэш ыгъэхъуным пае письмэу къыфитхыгъагъэхэмклэ къыригъажыи, ежъ къырилуагъэхэм анэсэу хъугъэхэр арилотагъ. Къызэриухыгъэр илэ ащи шлу къылылэгъуштыгъэти, зэрэщигъэзыягъэр къыфимыгъэгъугъэу ары.

Заремэ зеупчлэхэм, ышлагъэхэм яуцоллэжыгъ, ау ар зытыришыхъагъэу лэубытыплэ ышлыгъэхэм алон амышлэу еупчыгъэхэр шлуигъэнагъэх.

— Сыушъэфынэп, Къолэжыкълэ Адамэ шлу слъэгъуштыгъ, — ылуагъ Заремэ. — Сэ къызблэлэжыкълэ Саидэ зэрэплэлыбагъэри къын къысшыхъугъ. Ау сыкълэщызгъэзыягъэм нахы гучылэ зыфэсшлыгъэр Саид ары, ары мыхъугъэмэ Адамэ сэ сблэмылэжыкълэщтыгъэу къысшыхъоу. Ар насыпышлэ хъугъэу, сэ сызклэхъопсыштыгъэр къызэрэздэмыхъугъэр гукъанэу зыдэсыгъэу сигъашлэ къэсхыныу сыфэягъэп. Зэшлэзгъэклодынхэ гухэлъ

силэу ары слуагъи сшлагъи зытесшыхъагъэр. Ау Адамэ шлу дэдэ слъэгъуштыгъэшъ, хъадырыхэ згъэкълэжыныр егъашли сыгу къыфэкълэщтыгъэп.

Заремэ къеупчлыштыгъэхэр зэпллыжыгъэх. Ащ дэжыер ары Адамэ зыуклыгъэр Саидэнклэ мэхъуба зыфэллошт цыхъэмышыныгъэр агу къызщыуштыгъэр. А дэдэр ышлэпгъэныр зыкли ащи рапэсыгъэпти ары нахъ, Адамэ зэрауклыгъэ шъэжыер заупллэкълэ Саидэ ылэхъомбэ ужхэр къытырагъотэгъагъэх. Зэрэпллыгъэхэр унагъом бысымгуащэу исыр шъэжыем елэным хэлъ щымылэу, Адамэ зыуклыгъэм лэбыцохэр ылэмэ апыллыгъэнклэ мэхъур ары. Ау ежъ емыгуцэфэнхэм пае илэ шлу зылэгъуштыгъэм ыуклыгъэкълэ ригъэгъуцэфэнхэ гухэлъ Саидэ илэу Заремэ ыцлэ къарилони ыльэклэщт.

Анахъэу Саидэ гуцаф фязыгъэшлыгъэр илэ заукл чэщым унэм имысыгъэу, янэ дэжъ щылагъэу къазэрарилуагъэр ары. Ар шыпкъэмэ зэрагъашлэмэ ашлоигъоу янэ зеупчлэхэм, хэллым иакълыл темыфэу чэщыр хэклотагъэу Саидэ ыдэжъ къэкълэжыгъэу къызэрарилуагъэр ары. Ащ зышлуагъэнагъ Саидэ къеупчлыштыгъэхэм. Телъхъаплэ ышлын къыфэгъотыштыгъэп. Фэмыхъукълэ ышлагъэм рагъэуцоллэжыгъ.

Судым лфыр зынэсым, прокурорыр Саидэ къеупчлыгъ:

— Уилэ ууклыным унигъэсэу сыда къыуишлагъэр?

— Шлу дэдэ сэлэгъути ары.

Ащ Саидэ къыригъэкълэжыгъэр къыгурымылуагъэ фэдэу прокурорым, зыкълэжыгъ:

— Шлу дэдэ алъэгъурэр аукурлэр.

Хъугъэр зэкълэ Саидэ къызелотэхэм, зэфэхъысыжъ къыфишлыгъ:

— Шлу дэдэ слъэгъурэ силлчлэсынэным ишынагъо шылэ хъугъэти ары. Спсэ фэзгъэдэрэ силл сэщ нэмыкълэ голъэу къэслээгъужыныу сыфэягъэп. Ащ сшлэрэм семыгупшысэжыным, зэрымыр сыхъуным сынигъэсыгъагъ.

Ащ ыуж Саидэ зыкли зэмыжэгъэ къэбар прокурорым зышигъэгъозагъэр.

— А чэщэу уилэ ош нэмыкълэ бзылфыгъэ дэжъ щылагъэу къызыпцэхъум зыдэщылэгъэр дгъэунэфыгъэ. О къыпшыхъугъэм фэдэ лф а чэщым уилэ илэгъахэп, янэ дэжъ зэкълэ сымэджэ хъылъэу тефагъэти, «скорэм» къеджи, сымэджэщым ригъэцагъ. Ащ пылзэ, къэгъужыагъ.

— Ы?! — клэкууклыгъ Саидэ. Джыры емыхъырэхъышъэжыныу ихэукъоныгъэ къызгурылохъыгъэр. Ары, ыгу шлопти ары чэщыр хэклотагъэу къызэкълэжым, ыдэжъ къызэгъолыжым къызклэфэмычэфыгъэр, ауужыпкъэм, лаллэ къызкълэрымыщэкълыгъэр. Ау джы ылохъырэм сыда къыкълэжыкълэ.

— Сфэшъуаш, сид фэдизэу сыжъугъэмысэми, сырыраз, — ылуагъ Саидэ.

Нафэба сид фэдэ ушъхъагъу щылэклэ цыф ууклыгъэу къызэрэпфамыгъэгъуштыр. Прокурорыми, шыхъатэу къырашлэпгъэхэми, очылыми къалощтыр къызаухым, судьям Саидэ къыгъэтэджи зыкълэфигъэзэгъ:

— Джы къало ауужырэу судым укыызэрелъэлужыкълэ.

(Джыри къыкълэжыкълэщт).

## БАСКЕТБОЛ. АПШЪЭРЭ КУПЫР

# Апэрэ чыплэм фэбанэ

«Динамо-МГТУ» Мыекьуапэ — «Эльбрус» Шэрджэскал — 66:58 (16:13, 10:10, 21:15, 10:20).

Чэпыогум и 16-м Мыекьуапэ шызылуклагъэх.

Зезыщагъэхэр: С. Чуб, Ю. Назаренко, А. Глазин — Краснодар.

«Динамо-МГТУ»: Путимцев — 2, Гапошин — 17, Абызов — 15, Хмара — 8, Еремин — 4, Фильченко, Чураев — 13, Ковалев — 5, Лавриненко — 2, Широков, Борковский.

Ятлонэрэ ешлэгъоу командэ-хэм зедыралагъэм бысымхэм теклоньгъэр кызыэрэщыдагыштыр пшэнэу шытыгъ. Артем Гапошиным, Максим Абызовым, Илья Хмара, Александр Чураевым хьагъэм лэгуаор бэрэ радзэщтыгъ. Николай Ереминым зэхэщэн ю-фыгъохэр дэгъоу ыгъэцаклэщтыгъэх. Алексей Широковым илэ-пэлэсныгъэ ешлэгъухэм икьоу къащызэлъуихын ылъэкыгорэп. Арэу шытми, спортсменым тегъа-гугъэ. Анахь ныбжьыклэмэ ащы-

щэу Константин Путимцевыр шы-нэрэп, бэнэгъухэм пхъашэу ахэ-лажьэ. А. Чураевым Мыекьуа-пэ кыгъэзэжыгъ, хьурджанэм пэчыжьэуи, пэблагъэуи лэгуаор ридзэныр кыдэхъу.

## Пресс-зэлыкэр

— Команди 10 купым хэтыр, апэрэ чыплэр кыдэтхын тимурат, — кытылуагъ «Динамо-МГТУ-м» итренер шхьалэу Андрей Си-нелиниковым. — Ешлэгъу мафэ-



хэр зепэчыжьэхэу зэнэкьокьур зэрэзэхашагъэр спортсменхэм кыгауау сэлъытэ.

«Эльбрус» итренер шхьалэр Адыгеим шызы-лъашлэ, тикомандэ илэ-сыбэрэ щешлагъ. Сергей Воротниковыр ары зы-фатлорэр, «Эльбрус» тыкыщытхьугорэп. С. Воротниковыр тренерэу зэрэщытым даклоу, ешлэ-плэм кьехъэ, зэнэкьокьу-хэм ахэлажьэ. Зэлыкэ-гъуитлүмэ очко 20 фэ-диз къащыхыгъ.

— Мыекьуапэ ныб-джэгубэ шыси, — кы-тылуагъ С. Воротниковым. — «Эльбрус» ауж кы-нэхэрэм ахэтыштэп.

Шэклогум и 8 — 9-м «Динамо-МГТУ-р» Дин-ской районым икоман-дэу «Тегасым» Мыекьуа-пэ шылыкэшт.

Сурэтым итыр: «Динамо-МГТУ-р» «Эльбрус» дешлэ.

## ГАНДБОЛ. СУПЕРЛИГЭР



# Зэлыкэгъум зыфагъэхъазыры

«Динамо» Волгоград — «АГУ-Адыиф» Мыекьуапэ — 34:24. Волгоград зэлыкэгъур шыкылуагъ.

— Тикъэлэпчэлуатэ Виктория Калинина ятлонэрэ едзыгъом нахышлюу ешлагъ, лэгоуи 4-клэ «Динамер» тапэ итэу уахътэ кы-хэкыгъ, — кытылуагъ «АГУ-Ады-ифым» итренер шхьалэу Анатолий Скоробогатовым. — Тиешлакомэ ащыщэу бэклэ тызыгъэгугъэрэ Милица Грбавчевич зэлыкэгъум хэлэжыгъэп зэрэсымаджэм фэшл. Непэ Звенигород икомандэу

«Звездам» «АГУ-Адыифыр» Мые-кьуапэ шылыкэшт. Типшъашъ-хэм ешлэгъум яшъыпкъэу зы-фагъэхъазыры.

Зэлыкэгъур сыхьатыр 5-м пчы-хэм аублэшт.

Сурэтым итхэр: «АГУ-Ады-ифым» иешлаклохэу Милица Грбавчевич, Юлия Куцеваловар, Ольга Исаченкэр, Мари-на Васильевар.

## ФУТБОЛ. КУПЭУ «КЪЫБЛЭР»

# Зэриублагъэу лъэклуатэ

«Зэкьошныгъ» Мыекьуапэ — «Спартак-Налщык» Налщык — 0:2.

Чэпыогум и 18-м Адыгэ республикэ стадионым шызэдешлагъэх.

Зезыщагъэхэр: П. Кукуян — Шъачэ, А. Курбанов, П. Евстафити — Краснодар.

«Зэкьошныгъ»: Хьаный, Бугулов (Манченко, 88), Мыкьо, Гурулев, Ахмедханов, Кьонэ (Малыш, 69), Датхъужъ, Мендель (Делэкью, 54), Къэжъар, Джамилов, Павлов (Устюжанин, 66).

Къэлапчэу лэгуаор дэзыдзагъэхэр: Дроздов — 37, Къэр-кый — 62, «Спартак-Налщык».

Апэ итыр ауж кынэрэм дешлэ зыхьуклэ, гугъэр зыми чимынэ шлоигъу. Пчъагъэр 0:1-у зэлыкэ-гъур хьаклэмэ тшлуахьызэ, ти-футболистхэр нахьыбэрэ апэклэ илхыгъ ашлоигъоу къэлагъошты-гъэх. Датхъужъ Адамэ, Султлан Джамиловыр, Кьонэ Амир, нэ-мыкыхэри ухьумаглохэр кызы-ранэклынхэм пыллыгъэх, ау хьа-клэхэм якъэлапчэу дэонхэ альэ-кыштыгъэп.

Налщык ифутболистхэр нахь шыуамбгъоу, псынклэу ешлагъэх,

пчъагъэр 2:0-м зынагъэсым, те-кленыгъэм нахь пэблагъэ хьугъэх. «Зэкьошныгъэм» иешлаклэ кы-фэмыгъотыгъэу кытфэхъугъ. Ары, ош нахь лъэшым утеклоныр кьин.

## Пресс-зэхэхьагъур

— Ешлэгъум тишъыпкъэу зы-фэдгъэхъазырыгъ. «Зэкьошныгъэр» зэдэзыгъэштэрэ командэу щыт, ешлэгъур псынклэ кытфэхъугъэп. Апэрэ чыплэщхэм ащыщ зэнэкьо-кьум кыщыдэтхын тимурат.

Ткъош Адыгэ Республикэм ико-мандэ игъэхъагъэхэм ахигъэхъо-нэу тыфэлъало, — кытылуагъ «Спартак-Налщыкым» итренер шхьалэу Юрий Дроздовым.

— Къэлапчэу тифутболистхэр благъэу еклух, ау хьагъэм лэгуаор радзэн альэкырэп, шыклагъэхэр тикомандэ илэх. Налщык ифут-болистхэм тащыщынэщтыгъэп, ау татеклоным непэ тыфэхъазырэп. Ауж итхэм шлэхэу такыхэклы-жын тимурат, — кытылуагъ «Зэкьошныгъэм» итренер шхьа-лэу Кагхадэ Бибэрт.

## Ешлэгъухэр

«Астрахань» — «Биолог» — 4:1, «Черноморец» — «Алания» — 2:1, «Мэщыкью» — МИТОС — 0:5, «Терек-2» — «Динамо» 1:1, «Афыпс» — «Ангушт» — 2:1. «Спартак-Налщык» апэ ит, очко 35-рэ ил. «Биологыр» зэклэми ауж кьенэ.

Чэпыогум и 25-м «Зэ-кьошныгъэр» Новочеркасскэ шылыкэшт чыплэ командэу МИТОС-м.

## ФУТБОЛ. КІЭЛЭЕДЖАКІОХЭМ ЯЕШІЭГЪУХЭР

# Финалныкьор хьыльэшт

Телефонклэ къатыгъ.

Урысыем футболымклэ и Союз и Кубок кыдэхыгъэным фэгъэхыгъэ зэлыкэгъухэр Шъачэ щэклох. Финалым и 1/4-м хэхьагъэхэр зэдешлагъэх. Мыекьопэ «Зэкьошныгъэм» иныбжьыклэхэр Тамбов икомандэ теклуагъэх.

«Зэкьошныгъ» — ФК «Там-бов» — 1:0.

Къэлапчэу лэгуаор дэзы-дзагъэр лашэ Анзор — «Зэ-кьошныгъ».

Зэлыкэгъур аухынклэ такыкь 15 фэдиз кьэнагъэу «Зэкьош-ныгъэр» ыпэклэ зельым, лашэ Анзор ухьумаглохэр ыгъэплэхьу-гъэх, хьагъэм лэгуаор ридзагъ, 1:0-у «Зэкьошныгъэм» кыыхыгъ.

Финалныкьом непэ шызылэ-клэштхэр: «Торпедо» Москва — «Шинник» Ярославль, «Зэкьош-ныгъ» Мыекьуапэ — «Спар-так» Налщык. Ешлэгъухэр зыми псынклэ кыфэхъуштхэл, Уры-сыем и Кубок зэклэми кы-дахы ашлоигъу.

Нэклубгъор зыгъэхъазырыгъэр ЕМТІЛЪ Нурбий.

## Зэхэзышагъэр ыкли кыдэзы-гъэкырэп:

Адыгэ Республи-кэм лъэпкъ Юфхэмклэ, ІэкЫб кьэралхэм ащы-псэурэ тильэп-кьэгъухэм адырлэ зэпхыныгъэхэмклэ ыкли кьэбар жьугъэм иамал-хэмклэ и Комитет Адресыр: ур. Кре-стьянскэр, 236

## Редакциер зыдэшылэр:

385000, кь. Мыекьуапэ, ур. Первомайскэр, 197.

## Телефонхэр:

приемнэр: 52-16-79, редактор шхьалэм иапэрэ гуадзэр: 52-49-44,

редактор гуадзэр-пшъэдэкыж зы-хьырэ секретары: 52-16-77.

E-mail:

adygvoice@mail.ru

## Зыщаушыхъаты-гъэр:

Урысые Федерацием хэутын Юфхэмклэ, телерадиокъэтын-хэмклэ ыкли зэльы-Іэсыклэ амалхэмклэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чыплэ гъэлары-шлал, зэраушыхъа-тыгъэ номерыр ПИ №ТУ23-00916

## Зыщыхаутырэр

ОАО-у «Полиграф-ЮГ», 385000, кь. Мыекьуапэ, ур. Пионерскэр, 268

## ЗэкІэмклі пчъагъэр

3250

Индексхэр

52161

52162

Зак. 937

Хэутыным узшыклэштхэнэу шыт уахътэр Сыхьатыр 18.00 Зыщыклэштхэгъэхэ уахътэр Сыхьатыр 18.00

Редактор

шхьалэр

Дэрбэ Тимур

Редактор шхьалэм иапэрэ гуадзэр

Мэшлэжъо Саид

Редактор шхьалэм игуадзэр — пшъэдэкыж зыхьырэ секретары Хьурмэ Хьусен

